

Inhoud

foto Tineke D'Haese

VOORWOORD

DE STRAFFELOOSHEID IN VRAAG GESTELD

- Een stand van zaken
door Denis Horman 2
- Privatisering van publiek goed: 100 jaar waakzaamheid
door John Vandaele 4
- De bilaterale investeringsakkoorden:
'de buitenlandse investeerder' versus de staat
door Jean-Claude Deroubaix 7
- Codes, labels, coördinatiemethoden...
van 'soft law' tot de wet van de sterkste!
door Corinne Gobin 10
- Patronaat en universele bevoegdheid: de basisrechten weers-
taan niet aan het economisch belang
door Michaël Robert 14
- Zuid-Afrika na de apartheid:
Wij vragen een schadeloosstelling en
de afschaffing van de onrechtmatige schulden
door Denise Comanne 17
- De ondergrondse privatisering: het voorbeeld van Telenet
door Filip de Bodt 20

SYNDICALE ANTWOORDEN?

- Multinationale ondernemingen en mensenrechten:
handelen tegen straffeloosheid
door Paul Lootens 23
- Colombia: reeds 10 jaar worden vakbondsmilitanten
vermoord. Wie is verantwoordelijk?
door Claudio Guthmann 25
- Straffeloosheid en onderaanneming: welke verbanden?
vragen aan Paul Binje, Christian Bouchat
en Jean-Claude Crop 28
- Het gezicht van de globalisering. Waarom vakbonden en boe-
renbewegingen elkaar moeten vinden
door Dirk Barrez 30

Deze brochure werd gerealiseerd door de studiedienst van het ABVV-Brussel, Keizerslaan 34, 1000 Brussel.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Van Muylder
Ontwerp en opmaak: Aanzet/Making Magazines, Gent

De teksten geven slechts het standpunt van de auteurs.

Voorwoord

Beste kameraad, mevrouw, mijnheer,

Iedereen weet het: sedert enkele jaren organiseert de internationale gemeenschap zich opdat de daders van misdaden tegen de mensheid niet langer ongestraft blijven. De oprichting van het internationaal strafhof in 1998 vormt de meest duidelijke uiting van dit verschijnsel. Men kan niet anders dan zich erover verheugen. Nochtans moeten we vandaag constateren dat een nieuwe vorm van straffeloosheid het licht ziet. De protagonisten ervan zijn niet langer alleen fysieke personen. Men weet reeds lang dat bepaalde multinationals, veilig beschermd tegen vervolging, direct samenwerken met regimes die systematisch de rechten van de mens schenden, maar men zegt wellicht minder vaak dat het vandaag de dag vaststaat dat *de activiteiten van de multinationals een directe invloed hebben op de economische en sociale rechten van de bevolking*.

De fundamentele rechten zoals het recht op onderwijs, op gezondheid, op voeding worden bespot door bepaalde economische actoren. Maar ondanks de onmiskenbaarheid van de feiten is het uitermate moeilijk de verantwoordelijkheid van multinationals wegens schending van de economische en sociale rechten aan te vallen voor rechters.

De vraag in verband met de verantwoordelijkheid van de multinationals wordt steeds meer bestudeerd, zowel in de onderzoekscentra van de universiteiten als door gespecialiseerde NGO's. De arbeiderswereld daarentegen, de eerste betrokkene, blijft een beetje in de marge van deze beschouwingen. Maar een vakbondsorganisatie is het aan zichzelf verplicht de werknemers de wapens te verschaffen om de wereld te begrijpen en te beoordelen. Daarom heeft het ABVV van Brussel besloten in deze brochure verschillende bijdragen te verzamelen die verhelderend zijn voor deze problematiek.

In het eerste deel schetsen *Denis Horman* met een stand van zaken en *John Vandaele* met overwegingen in verband met de publieke goederen het algemene kader. Via een studie van het mechanisme van de bilaterale investeringsakkoorden toont *Jean-Claude Deroubaix* ons dat de straffeloosheid van de multinationals niet uit de lucht komt gevallen maar dat ze tot stand kwam door wetteksten die nationale

parlementen goedkeurden. *Corinne Gobin* bezorgt ons haar kritische bedenkingen in verband met de kwestie van labels en gedragscodes, wat men soms voorstelt als de adequate oplossing voor het probleem van de straffeloosheid van de multinationals. *Michaël Robert* spreekt ons over de druk die patronale drukkingsgroepen uitoefenen tegen de wet op de universele bevoegdheid en toont ons dat het dominerende economische geklets niets te maken heeft met de fundamentele rechten. Via het aanhangige proces in Zuid-Afrika tegen 21 multinationals, benadert *Denise Comanne* het verband tussen de straffeloosheid en de schuld van de derde wereld. *Filip de Bodt*, ten slotte, analyseert het concrete geval van Telenet in Vlaanderen. Deze bijdragen vormen het eerste deel van de brochure.

Het tweede deel is meer specifiek gewijd aan de vakbonds beweging, aan haar moeilijkheden en aan de oplossingen die ze probeert te verschaffen voor de problemen die de almacht van de multinationals meebrengt. *Paul Lootens* beschrijft concrete voorbeelden van internationale solidariteit. *Claudio Guthmann* buigt zich over de vermoorde Colombiaanse vakbondsleden. *Paul Binje*, *Christian Bouchat* en *Jean-Claude Crop* spreken over de banden die bestaan tussen onderaanneming en het feit dat ondernemingen ontsnappen aan de wet. Enkele Europese vakbondsleden roepen de situatie op in hun land. Ten slotte stelt *Dirk Barrez* ons een originele overweging voor over het verband tussen de vakbondsorganisaties en de boerenbewegingen.

Het spreekt vanzelf dat deze brochure geen volledige studie is. Het gaat er eerder om, via teksten afkomstig van mensen van binnen en buiten het ABVV, stof te leveren die onze leden en afgevaardigden aanzet tot nadenken zodat binnen onze organisatie een debat ontstaat.

1 mei 2003 van het ABVV-Brussel staat in het teken van het internationaal syndicalisme en de straffeloosheid van multinationals. Dit biedt de ideale gelegenheid voor het begin van een omvangrijke discussie.

Veel leesgenot! Nuttige discussies!

Philippe Van Muylder

Algemeen Secretaris van het ABVV-Brussel

Een stand van zaken...

MACHT VAN DE MULTINATIONALS

De laatste twintig jaar hebben de multinationale ondernemingen (MNO's) een ongekennde economische, financiële en politieke macht verworven. Zij zijn de eerste begunstigen van de mondialisering van de markten en het kapitaal en dit heeft het hun mogelijk gemaakt de concentratie van het kapitaal en het productieapparaat waarover ze beschikken te versterken en ware oligopolen op te richten. Hun activiteiten omvatten alle sectoren. Ze kunnen de plaatsen uitkiezen voor hun productie, hun bevoorrading, hun exploitatie en hun verkoop. Meer nog, ze kunnen de politiek van economisch zwakke staten beïnvloeden (vooral als hun zakencijfer het BNP van de staten in kwestie overschrijdt), maar ook die van sterkere staten en ze kunnen eveneens het beleid en de standpunten van internationale instellingen (IMF, Wereldbank, WHO) manipuleren.

WINSTMAXIMALISERING

Eén fundamenteel doel domineert de activiteiten van de MNO's: het verkrijgen van een maximale winst op een zo kort mogelijke tijd. Deze feitelijke situatie vloeit voort uit de concurrentielogica die inherent is aan de gemondialiseerde kapitalistische economie. De liberalisering van de investeringen en van de kapitaalstromen heeft slechts één einddoel: het maximaliseren van de winsten, onafhankelijk van om het even welke andere overweging: sociaal, cultureel, economisch of democratisch. Dat is de reden waarom één van de adequate definities van de neoliberale mondialisering ongetwijfeld is wat Percy Barnevik, voorzitter van de Zwitsers-Zweedse MNO Asea Brown Boveri (ABB) gespecialiseerd in de elektronische uitrusting, in 1995 verklaarde: *"Ik zou mondialisering definiëren als de vrijheid voor mijn groep te investeren waar we willen en zolang we dat willen, te produceren wat we willen terwijl we ons bevoorraden en verkopen waar we willen en terwijl we zo weinig mogelijk last ondervinden op het gebied van arbeidsrechten en sociale overeenkomsten."*

Vrouwen verlaten een vrijhandelszone (foto Tineke D'Haese)

STRAFFELOOSHEID

De machtsvergroting van de multinationals ging niet gepaard met een evenredige hoeveelheid verantwoordelijkheid, vooral op het gebied van de mensenrechten. Het ging evenmin gepaard met een internationaal juridisch kader of met voldoende instrumenten die een democratische controle van hun activiteiten mogelijk maken.

MAAR DE HUIDIGE SITUATIE IS VERPLETTEREND:

Terwijl ze profiteren van de vrijmaking van de handel, de telecommunicatie en informatica (telematica), de voordelen verbonden aan vrijhandelszones, delocaliseren de MNO's, besteden ze werk uit in onderaanneming. De voordelen zijn: zeer gunstige fiscale voorwaarden, goedkope arbeidskrachten, met in sommige gevallen het gebruik van kinderarbeid en een weinig strenge controle wat respect voor de mensenrechten betreft.

De MNO's rekenen eveneens op de steun van internationale economische en financiële instellingen (WHO, IMF en Wereldbank) om, door privatiseringen, te genieten van de ontmanteling van de ondernemingen en de openbare diensten.

Op het terrein van de farmaceutica, de landbouw en de voeding gaan de activiteiten van de MNO's vaak in tegen het recht op gezondheid en op een voldoende en adequate voeding. De verspreiding van generische geneesmiddelen, een belasting op ggo's (genetisch gemanipuleerde organismen) of het binnendringen van nationale markten (dankzij de overeenkomsten van de WHO in de landbouw) worden afgeremd. Dit betekent dat de winst van de MNO's ten koste gaat van de bevolking en vooral die van het Zuiden.

Op milieugebied is de ecologische ramp zonneklaar. Bij de grote rampen zoals Bopal of Exxon Valdès, komen daarbij de uitputting van de natuurlijke hulpbronnen en de voortdurende vervuiling van bodem, lucht en water, veroorzaakt door de petroleum-, chemische of landbouwindustrie.

De praktijken van de grote MNO's komen overeen met de karakteristieken van de internationaal georganiseerde misdaad: corruptie, witwaspraktijken, niet vrijgegeven rekeningen, niet-gepubliceerde rekeningen...

Kinderen die tapijten weven in een fabriek in Nepal

Talrijke studies getuigen van de steun van MNO's bij staatsgrepen en/of bij het in stand houden van dictatoriale regimes. Concreet gaat het om investeringen die gericht zijn op het verzekeren van 'politieke stabiliteit' van staten. Deze zijn zeer belangrijk voor hun grondstoffen, hun arbeidskrachten en hun bekwaamheid om alle opstandige sociale bewegingen te onderdrukken, of het nu gaat om ecologische, culturele of vakbondseisen.

Het jaarlijkse rapport van de schending van de vakbondsrechten (2001) van het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen (IVVV) onderstreept dat *"ver van terrein prijs te geven, is het onderdrukken van de vakbondsrechten in de hele wereld aan het verergeren. In heel wat landen laten autoritaire regimes niet meer toe dat werknemers betogen tegen het niet uitbetalen van hun salaris: meer dan ooit riskeren werknemers die het recht op betaling voor gepresteerd werk opeisen dat men hen slaat, aanhoudt, vermoordt (...). Dergelijke betreuwenswaardige situaties zijn trouwens niet alleen het voorrecht van ontwikkelingslanden: in heel wat geïndustrialiseerde landen moeten de vakbonden administratieve boetes of vergoedingen betalen in geval van staking; hun vertegenwoordigers worden ontslagen, de werknemers worden aangemoedigd hun vakbond te verlaten en vaak worden ze gedwongen individuele arbeidscontracten te ondertekenen."*

Denis Horman

**belast met onderzoek bij GRESEA*
(02/ 219 70 76 – www.gresea.be)**

* GRESEA: Groupe de Recherche pour une Stratégie économique alternative

Privatisering van publieke diensten: 100 jaar waakzaamheid

Een krachtige wind jaagt economieën waar ook ter wereld in de richting van privatisering en liberalisering. Daarbij primeert ideologie geregeld op pragmatisme: de successen worden opgehemeld, de mislukkingen over het hoofd gezien. Het algemeen akkoord over de handel in diensten, het GATS, wil meer van hetzelfde, zodat nu zelfs de meest gevoelige terreinen niet langer ongemoeid blijven. Dergelijk eenrichtingsverkeer is niet de beste manier om openbare diensten te organiseren, noch om globale publieke goederen voort te brengen.

Is water een koopwaar of een recht? Het antwoord op die vraag beslist over leven of dood, zo ondervond men in Zuid-Afrika. Geïnspireerd door de Wereldbank die subsidies ouderwets vindt, ging de Zuid-Afrikaanse regering aan de slag met 'waterbetaalkaarten'. Vergelijk het met een telefoonkaart: de burger krijgt maar water zolang hij in de watermeter een waterbetaalkaart kan stoppen die nog niet leeg is. *Cost recovery* heet dat in het jargon van het IMF en de Wereldbank. En dat kan dodelijk zijn, zo bleek in Zuid-Afrika. Omdat de armoede er zo groot is, kwam er voor duizenden mensen al snel geen water meer uit de kraan. Toen het hele systeem met de waterbetaalkaarten dan ook nog eens crashte, zat een hele regio zonder water. Er restte de mensen niks anders dan hun water te gaan halen in rivieren en vijvers. Gevolg: Zuid-Afrika werd getroffen door de zwaarste cholera-epidemie in decennia. In KwaZulu-Natal raakten 120.000 mensen besmet. Alleen dankzij zware financiële inspanningen kon de regering het aantal doden beperken tot 260.

DRINKWATER ALS VLOEIBAAR GOUD

Van water een koopwaar maken, is dus problematisch. Maar als water een recht is dat niet afhankelijk mag zijn van iemands koopkracht, hoe moet je dat recht dan garanderen? Dat kan enkel via één of andere vorm van herverdeling tussen rijk en arm. Ofwel moeten rijke consumenten de armeren 'kruissubsidiëren' door meer te betalen, ofwel moet de watervoorziening ondersteund worden door de belastingbetaler -die van het land zelf of die van het Noorden via ontwikkelingshulp. Als die her-

Oxfam-Solidariteit organiseert de campagne 'Water = van levensbelang, niet van kapitaal belang' voor de verdediging van water als een gemeenschappelijk goed. De petitie vind je op de website www.oxfamsol.be

verdeling niet lukt, blijft dat recht op water ook maar theorie. Ook al hebben de Verenigde Naties eind vorig jaar water uitgeroepen tot een socio-economisch recht. De goede voornemens zijn alvast niet van de lucht: op de aardetop van Johannesburg verkondigde de Europese Unie (EU) met nogal wat bombarie dat het aantal mensen zonder toegang tot drinkwater en riolering tegen 2015 gehalveerd zou moeten worden.

Of privatisering van de watersector in dit plaatje past, is nog maar de vraag. Watermultinationals beschikken over de kennis en de middelen om snel de nodige infrastructuur voor watervoorzieningen te bouwen, stellen de voorstanders. De voorwaarde is uiteraard dat de watervoorziening gepaard gaat met een beleid van *cost recovery*, kwestie van de zaak rendabel te maken. Reden waarom de EU er in het kader van het GATS-akkoord (over meer handel in diensten) op aandringt om de watermarkt in 87 van de 119 landen open te stellen. Niet

toevallig de EU: de grote watermultinationals – Suez, Vivendi, RWE, SAUR – zijn immers Europees.

De ervaringen van de voorbije jaren maakten de watermulti's echter voorzichtig. In ontwikkelingslanden winst maken met water, is niet evident. De Argentijnse crash kost Suez bakken vol geld: in plaats van in dollar, wordt het bedrijf nu in zwaar gedevalueerde peso's betaald. *“Dat kost hen acht procent van hun wateromzet in 2002”*, zegt David Hall, die aan de universiteit van Greenwich de privatisering van de watersector van dichtbij bestudeert. In Manilla trok Suez zich terug uit de watervoorziening – nochtans een van zijn pronkstukken. Ondermeer omdat de regering er de kost van de gedevalueerde peso niet wil dragen. Jean-François Talbot, baas van watermulti SAUR, verklaarde vorig jaar dat commerciële watervoorziening in ontwikkelingslanden enkel kan mits *“substantiële giften en zachte leningen”*. En nog: *“De behoeften zijn veel groter dan de financiële en risicodragende capaciteiten van de private sector.”* De Europese Commissie suggereert in een niet-gepubliceerd onderzoek in opdracht dat ontwikkelingsgeld gebruikt zou kunnen worden om meer private waterinvesteringen aan te trekken. Lees: dek de private sector in tegen risico's met publiek geld.

Niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die gespecialiseerd zijn in water, kanten zich niet per definitie tegen deelname van de private sector in de watervoorziening. Ze vinden wel dat EU en Wereldbank te eenzijdig denken. Stephen Turner van de Britse ngo WaterAid: *“Indien men evenveel energie zou steken in de versterking van de publieke sector als in de promotie van de private sector, dan zouden we veel verder staan. Vergeet niet dat de private sector maar instaat voor vijf procent van de watervoorziening in de wereld: de privé heeft niet bewezen dat ze het kunnen in deze sector, en zeker niet in ontwikkelingslanden.”*

DE PRIJS VAN PRIVATISERING

Er schuilen nog wel andere addertjes onder het gras, wanneer diensten worden geprivatiseerd. Maris Dela Cruz van de *Freedom from Debt Coalition* vertelt hoe de Filipijnse overheid zich ertoe liet verleiden om zowat alle risico's van de buitenlandse elektriciteitsproducenten op zich te nemen: *“Onder druk van de regering verbond het publieke energiebedrijf zich er toe tot 85 procent van de productiecapaciteit van de private elektriciteitsproducenten te kopen aan relatief hoge prijzen en in dollar. Omdat de Filipijnen nu minder stroom nodig hebben dan voorzien, betaalt het publieke bedrijf op veel plaatsen wél voor*

die 85 procent van de productiecapaciteit, maar kan het die stroom niet gebruiken. De betalingen in dollar wegen ook veel zwaarder sinds de peso ten gevolge van de financiële crisis van 1997 in waarde is gehalveerd. De schuld van het publieke energiebedrijf is ondertussen opgelopen van 35 miljard peso in 1995 tot 460 miljard peso.”

We moeten overigens niet eens zover gaan kijken om te merken dat er geregeld een prijskaartje aan privatisering hangt. In Frankrijk liggen de prijzen van private watermaatschappijen gemiddeld 13% hoger dan die van gemeentelijke regies. Consultancybureau ITT toonde in 1995 al dat de openbare Zweedse watermaatschappijen voor een kubieke meter water 0,36 dollar aanrekenden, terwijl de private Britse maatschappijen gemiddeld 0,93 dollar vroegen.

Daarnaast gaat privatisering ook vaak gepaard met jobverlies: personeel ontslaan, is meestal een van de eerste acties van de overnemers. Ook dat moet mee in rekening gebracht worden als je privatiseringsbeleid evalueert, vindt econoom en Nobelprijswinnaar Joseph Stiglitz: *“Het klopt dat privatisering dikwijls bedrijven rendabel maakt, maar economen worden geacht naar de totale efficiëntie te kijken. Werkloosheid brengt sociale kosten met zich mee die niet uit de cijfers van individuele ondernemingen blijken, zoals straatgeweld, politieke en sociale onrust, angst bij andere werknemers dat ook zij hun job verliezen, kinderen die van school gehaald worden. Dat soort kosten werkt veel langer door dan het onmiddellijke verlies van een baan.”* Over het algemeen betekent privatisering ook een verzwakking van de positie van de vakverenigingen, omdat openbare diensten doorgaans bastions van syndicalisme zijn.

HET PUBLIEKE ALTERNATIEF

De ervaringen met water tonen aan dat de publieke sector zich best wat assertiever mag opstellen. Johan Verstraete, van de Belgische ngo Protos, vraagt zich bijvoorbeeld af waarom het intercommunale model dat de Belgen al honderd jaar goedkoop en betrouwbaar drinkwater levert internationaal niet méér gepromoot wordt. Dát er resultaten te boeken zijn zonder privatisering, bewijst de Belgische Technische Coöperatie in Laos, waar het in samenwerking met de openbare watermaatschappij van Laos en de plaatselijke bevolking stadjes van drinkwater voorziet. BTC-Ingenieur Paul Declercq: *“We leggen hier netwerken aan, voor een vijfde van de prijs die buitenlandse ondernemingen vragen.”* Wellicht is dit de

weg die de EU zal moeten bewandelen, wil ze inderdaad tegen 2015 het aantal mensen zonder drinkwater gehalveerd zien. David Hall: *“De EU en de Wereldbank zullen hun plannen aan de realiteit moeten aanpassen. Dat gebeurt nu al soms. In de Baltische staten steunen ze een erg succesvol project waarin de publieke watermaatschappijen van Stockholm en Helsinki hun tegenhangers in Estland en Polen bijstaan in hun modernisering. Maar in de kern blijven ze pro-privatisering”*

Het publiek initiatief met zich niet langer zo defensief opstellen. We moeten er met een rustige evidentie op wijzen dat in een aantal gevallen het publiek initiatief noodzakelijk is om bepaalde mondiale publieke goederen te beschermen. Een voorbeeld maakt dit duidelijk. Jaren geleden al liet Greenpeace consultant KPMG onderzoeken wat er nodig was om van fotovoltaïsche zonnecellen een betaalbare energiebron te maken. Het antwoord was: het bouwen van een reusachtige fabriek zodat de prijs per eenheid product fel zou zakken door de schaalvoordelen.

Probleem is echter dat de private sector die investering niet wil doen omdat de markt er momenteel nog niet voor is. Maar de markt is er niet omdat zonnecellen nog te duur zijn, en die blijven te duur omdat er geen megafabriek wordt gebouwd... Zo kunnen we nog wel tijdje doorgaan. De overheid is een actor die deze vicieuze cirkel kan doorbreken. Daar is alvast voldoende reden toe: wie van zonnecellen een haalbare kaart maakt, dringt de uitstoot van broeikasgassen terug en beschermt zo een van de belangrijkste publieke goederen die we hebben: een leefbaar milieu met een niet al te zeer gewijzigd klimaat.

Of neem een ander voorbeeld: het farmaceutisch onderzoek. Private farmabedrijven ontwikkelen liefst medicijnen voor mensen met koopkracht. Het gevolg is dat er voor malaria maar weinig onderzoek gebeurt. Alleen publiek initiatief kan dit tekort schieten van de markt opvangen, en zo het mondiale publieke goed van de volksgezondheid verdedigen.

GATS

In werkelijkheid zien we evenwel dat de trein nog altijd de andere richting uitrijdt. De EU stuurt nu aan op liberalisering en privatisering van post en spoor. Met het General Agreement on Trade in Services, het GATS wordt nu een nieuw mechanisme op de rails gezet om liberalisering (en privatisering) te organiseren. Concreet betreft het GATS alle diensten behalve die welke geleverd worden ‘bij de uitoefening van overheidszaken’. Op de standaardlijsten van het GATS prijken dan ook zowat alle diensten: transport, energie, milieudiensten, toerisme, onderwijs, sociale diensten en gezondheidszorg, post-en koerierdiensten, telecom, bouw, distributie, nieuws-en ontspanningsdiensten, financiële diensten... Volgens Annemie Neyts-Uyttebroeck, Minister toegevoegd voor Buitenlandse zaken, gaat GATS niet over de regulering of privatisering. Dat klopt in theorie maar de praktijk van de Wereldhandelsorganisatie, en de tekst van het GATS, suggereren anders. Ondanks de enorme impact van de onderhandelingen, heerst er weinig transparantie. De civiele samenleving, en de nationale parlementen moeten smeken om te weten wat de EU ter liberalisering aanbiedt. België scoort op dat gebied iets beter dan de andere landen maar het blijft ontoereikend. Zeker is dat GATS hier is om te blijven: als de EU nu beloofd heeft onderwijs en gezondheidszorg niet aan te bieden, kan dat bij een volgende onderhandelingsgolf wel gebeuren. GATS verplicht ons tot 100 jaar waakzaamheid. Dat is niet echt schoon, want geen enkele parlementair wist echt hoe vergaand GATS eigenlijk wel was toen het 22.500 pagina's tellende Wereldhandelsakkoord – waarin het GATS verscholen zat – in 1994 werd goedgekeurd. Dat roept ernstige vragen op over de werkelijke democratische basis van het GATS.

John Vandaele

**is journalist voor Mo (Mondiaal Magazine)
en De Morgen**

De bilaterale investeringsakkoorden: 'De buitenlandse investeerder' versus de staat

De onthulling van discrete besprekingen en onderhandelingen op Château de la Muette (zetel van de OESO¹) in verband met een multilateraal akkoord voor de bescherming van buitenlandse investeringen (MAI) in 1995 veroorzaakte onrust en hevig verzet van ontwikkelingslanden, vakbonden, ngo's en zelfs van sommige parlementen van landen van de OESO. (Het Europese en het Belgische parlement bijvoorbeeld hebben hierover resoluties gestemd.) Het verzet tegen dit akkoord berustte op verschillende problemen: de landen die geen lid waren van de 'club' van rijke landen (OESO) kregen het recht aangeboden toe te treden, maar niet het recht te onderhandelen, wat hetzelfde is als zeggen dat men hen beschouwde als gedomineerde landen en dat voelden ze als een belediging. De vakbonden protesteerden omdat dit akkoord aan de kapitaalbezitters buitensporige rechten gaf en zich niets aantrok van het respecteren van de verdragen van de IAO (Internationale Arbeidsorganisatie). De ngo's protesteerden omdat ze zich realiseerden dat de lokale ontwikkeling het risico liep gehinderd te worden door de buitensporige rechten die de buitenlandse investeerder kreeg. Andere landen, zoals Frankrijk, hebben er zich in fine tegen verzet omdat, onder het voorwendsel van bescherming van de investering in al haar vormen, dit akkoord de verdediging van de culturele diversiteit belemmerde.

Maar men heeft de onderhandelingen over een dergelijk akkoord niet opgegeven; men heeft ze gewoonweg uitgesteld. Een onmiskenbaar teken dat bepaalde economische machten een dergelijk akkoord wensten, machten waartoe de transnationale ondernemingen behoren, die er de mogelijkheid in zien te ontsnappen aan de reglementering die min of meer soevereine staten hun soms nog opleggen. Vandaag treedt een nieuw multilateraal investeringsakkoord in een voorbereidende onderhandelingsfase in de Wereldhandelsorganisatie (WHO) in Genève. Maar de les van het doodgeboren akkoord van de OESO heeft effect gehad. De nieuwe onderhandelingen zijn reeds afgebakend want sedert 1995 werd overal in de wereld dubbel zo hard gewerkt aan het ondertekenen van bilaterale akkoorden – waarvan de inhoud gelijkaardig is aan, zoniet identiek is met de inhoud van het MAI. Het model voor het

Het netwerk van bilaterale investeringsakkoorden in 1999
(Grafiek : GRAID 2003, Bron : CNUCED)

bilaterale akkoord (BAI – Bilaterale Akkoorden over Investerings) is trouwens de tekst die als kladversie diende voor het OESO-MAI. Hij herneemt er de essentiële punten van, waaronder de meest omstreden, **de mogelijkheid die een investeerder krijgt een staat voor een internationaal arbitrageorgaan te dagen als hij vindt dat deze staat hem door het nemen van sociale, economische of milieumaatregelen of door het niet strikt handhaven van de orde (bijvoorbeeld door het niet verhinderen van stakingen) belet winsten die hij verwachtte van de investering te realiseren en uit te voeren.**

Een dergelijke clause in het MAI deed heel wat tegenstanders steigeren. Nochtans staat ze in de bilaterale investeringsakkoorden.

Het is krachtens een dergelijke clause in de Noord-Amerikaanse vrijhandelsovereenkomst (NAFTA) dat de Amerikaanse onderneming Ethyl erin geslaagd is de Canadese staat te laten veroordelen tot het betalen van miljoenen dollars schadeloosstelling omdat Canada een milieuwetgeving uitgevaardigd had die belette dat een product van deze onderneming op de markt kwam. Het is niet uitgesloten dat soortgelijke zaken momenteel ahangig zijn bij het arbitragehof, maar het is moeilijk er zich van bewust te zijn, aangezien het belangrijkste van deze arbitrages gebeurt ver weg van alle publiciteit; sommige ervan zijn zelfs helemaal geheim.

De WHO beweert dat in de onderhandelingen die beginnen in Genève een dergelijke clause in verband met arbitrage tussen investeerder en staat zal uitgesloten wor-

den van het toekomstige multilaterale akkoord. Wie meende dat een dergelijke clause in strijd was met de rechten die de VN toekent aan elke staat om in alle soevereiniteit een sociale en economische politiek te voeren, schijnen dus te zegevieren. Dit gevoel van triomf moet men echter matigen. Want de heer Richard Eglin, directeur van de WHO belast met deze onderhandelingen, heeft onlangs in Brussel verklaard dat de clauses van de bilaterale akkoorden die reeds ondertekend waren op het ogenblik van het afsluiten van het nieuwe multilaterale akkoord al hun kracht behouden voor zover ze niet in strijd zijn met het multilaterale akkoord. En er is geen sprake van in dit nieuwe MAI een clause op te nemen die de toevlucht van een buitenlandse investeerder tot een arbitrageorgaan ongeldig verklaart of verbiedt. Men moet zich derhalve bewust zijn van de numerieke betekenis van de bilaterale akkoorden (BAI) die reeds ondertekend werden en deze in verband brengen met het aantal WHO-leden. Tegenwoordig telt de WHO 144 leden en er zijn meer dan tweeduizend bilaterale akkoorden van kracht. Deze bestrijken de wereld dus reeds in zeer ruime mate. Duitsland bijvoorbeeld had in 2000 al zowat 140 akkoorden van dit type goedgekeurd en die bestrijken dan heel wat meer landen dan de WHO, want het heeft natuurlijk geen akkoorden van dit type met de lidstaten van zijn vrijhandelszone (EU + EVA - Europese Vrijhandelsassociatie). Frankrijk heeft er een honderdtal goedgekeurd en zelfs de *Belgisch-Luxemburgse Economische Unie* heeft er een zeventigtal (waarvan men er zowat eenenveertig goedkeurde in de laatste vier jaar). Het is duidelijk dat het uitsluiten van een clause in verband met het regelen van geschillen tussen investeerder en staat via arbitrage in het toekomstige multilaterale akkoord (MAI) weinig doorweegt tegenover het veralgemenen van clauses van dit type in talrijke bilaterale akkoorden. Dit ene voorbeeld toont duidelijk hoeveel vruchten de strategie van het vermenigvuldigen van bilaterale akkoorden in verband met bescherming van investeringen (BAI) afgeworpen heeft. Men onderhandelde over deze akkoorden en tekende ze één voor één en zo verdwenen ze meer onopgemerkt dan de geheime onderhandelingen van de OESO. De manier waarop men onderhandelt over deze akkoorden en ze ondertekent – een erfstuk van de geheime diplomatie uit de 19e eeuw – laat inderdaad de betrokkenheid van een parlement niet mogelijk, zoals men evenmin de vakbonden raadpleegt: deze akkoorden zijn altijd te nemen of te laten.

De vraag is natuurlijk of het ging om een weloverwogen strategie of eenvoudig om een louter toevallige gelijkgerichtheid die voortkwam uit een objectieve noodzaak en een politiek die onafhankelijk is van de beide staten die bekommerd zijn om het wederzijdse welzijn van hun bevolking. *“In feite hebben de landen prioriteit gegeven aan bilaterale of regionale akkoorden, gedeeltelijk omdat het moeilijk is een consensus te vinden, maar ook omwille van de vrees dat een dergelijk mechanisme [NVDR: onderhandelingen over een multilateraal akkoord] gebruikt zou worden als startpunt voor een nieuw niet-gewettigd activisme vanwege de ngo’s,”* bevestigt de heer Carlos Garcia-Fernandez, leider van de Mexicaanse delegatie bij de onderhandelingen van de OESO over het MAI op het wereldforum over investeringen dat de OESO organiseerde in Mexico in november 2001. Niet alleen konden deze bilaterale akkoorden zich op deze manier uitstrekken over de hele wereld, maar hun wildgroei zelf verschaft een argument om een nieuw multilateraal akkoord af te sluiten (MAI) waarvan men de principes reeds toepast. Dat is tenminste de mening van een vertegenwoordigster van de EU in Dubrovnik in november 2001, nog steeds aan een ronde tafel over de investering: *“De bilaterale akkoorden zouden de locomotief zijn, een drijvende kracht, die de trein van de multilaterale principes zou leiden. Op die manier zou men het mechanisme voor het regelen van geschillen kunnen aanpassen in elk bilateraal akkoord. Het mechanisme voor het regelen van geschillen tussen staten dat de WHO voorziet, zou men dan kunnen afhandelen volgens de wens van de twee verdragssluitende staten.”* Hoeveel manoeuvreerruimte is er nog? En dan rest nog de meest fundamentele vraag: moet men de overheid inzetten om privé-belangen te verdedigen in het buitenland? Zou men die niet veel nuttiger aanwenden in de strijd voor het opleggen van bindende regels in verband met de mensenrechten en de sociale rechten door de VN?

Jean-Claude Deroubaix,
socioloog, lid van GRAID*,
Vakgroep Sociologie
Université Libre de Bruxelles

* Groupe de recherche sur les acteurs internationaux et leurs discours

1 De Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling (OESO) is een internationale organisatie die de rijkste landen groepeerd (landen van West-Europa, Japan, Verenigde Staten, enz...)

Een model voor een bilaterale overeenkomst voor bescherming van investeringen bevat gewoonlijk onder andere de volgende clausules:

De clausule van de nationale behandeling die betekent dat de buitenlandse investeerder moet genieten van een behandeling die ten minste gelijk is aan de behandeling waarvan de nationale investeerder geniet.

De clausule van 'de meest begunstigde natie' die insluit dat als investeerders van een derde natie genieten van een behandeling die gunstiger is dan de behandeling die door het akkoord toegestaan werd aan de investeerder afkomstig uit één van de twee landen die het akkoord ondertekend hebben, dit voordeel uitgebreid wordt tot de investeerders van het land dat het akkoord ondertekent.

De clausule van de arbitrage die een buitenlandse investeerder die een beslissing of een maatregel van de gaststaat betwist, toelaat zich naar keuze te wenden tot het ene of het andere internationale arbitrageorgaan.

Er zijn twee types **internationale arbitrageorganen**: enerzijds een internationaal orgaan dat deel uitmaakt van de groep van de Wereldbank (de ICSID - de geschillencommissie van de Wereldbank), en anderzijds een serie organen verbonden aan de Kamers van Koophandel in Londen, Parijs, Genève, enz... dit wil zeggen aan privé-instellingen van ondernemers en handelaars.

De arbitrages zijn doorgaans geheim, ook op de plaats waar ze zich afspelen en zelfs de scheidsrechterlijke uitspraken. Alleen de ICSID maakt systematisch de geschillen die haar voorgelegd worden openbaar, maar publiceert de scheidsrechterlijke uitspraken slechts als de twee partijen akkoord gaan.

Deze organen die zich vaak tooien met de titel van Arbitragehof hebben alleen het uiterlijke van een gerechtshof en spreken alleen recht in naam van de enige wet van de handelaars en van het bilaterale akkoord over de investeringen. Niemand waarborgt er het algemene belang. De sociale, economische, politieke en culturele rechten van individuen en staten neemt men er niet in overweging. Net zoals de akkoorden over de investeringen zijn ze alleen maar de concretisering van het liberale project van het oppergezag van de macht van het geld.

foto Tineke D'Haese

Codes, labels, coördinatiemethoden...

Van 'soft law' tot de wet van de sterkste!

EEN ETHISCH KAPITALISME?

Op het vlak van sociale relaties en verbruik zien we sedert zo'n tiental jaren een wildgroei van codes en labels die te maken hebben met 'ethiek', 'maatschappij', 'milieu', 'goed gedrag'... Bovendien verspreiden zowel de Belgische overheid als de Europese Unie ruimschoots het beeld dat bedrijven tegenwoordig bezorgd zijn om de 'sociale en milieugebonden thema's' en deze bezorgdheid dan ook integreren in het dagelijkse bedrijfsleven¹.

Op die manier laten de voorstanders van deze codes en van het daarmee verbonden begrip 'sociale verantwoordelijkheid van een bedrijf' ons geloven dat de 'markt revolutionair kan zijn', dat de verspreiding van 'gezonde' producten, vervaardigd door 'verantwoordelijke bedrijven' op basis van 'gezonde sociale relaties', er uiteindelijk in zal slagen zich geleidelijk als een olievlek uit te breiden en de volledige productieketen zowel ethisch als sociaal om te vormen.

Dit alles lijkt sympathiek, zelfs de gunstige voorbode van een nieuwe tijd waarin elk individu, van bedrijfsleider tot verbruiker, precies door de productie of het verbruik zijn steentje bij kan dragen tot de opbouw van een wereld die uiteindelijk zowel sociaal als ecologisch correct is.

Wij denken nochtans dat, achter deze mooie Epinalvoorstelling, deze nieuwe zogenaamd verantwoordelijke praktijken rechtstreeks kaderen in het uitwerken van een steeds meer liberale visie op de maatschappij en haar werking. Een visie die de democratie en de garantie op universele collectieve rechten sterk in gevaar brengt.

DE VERZWAKKING VAN DE JURIDISCH BINDENDE UNIVERSELE NORMEN

Sociale wetten en regels ontwikkelen zich niet zonder reden. Diverse sociale groeperingen zetten zich in om deze wetten en regels te laten aanvaarden: de wetten die onze arbeid reglementeren zijn er gekomen dankzij de vele acties van de arbeidersbewegingen. Waar komen dan deze codes en labels vandaan? Wat willen ze vervangen? Het nagestreefde doel is: vermijden dat bedrijven in hun activiteiten gehinderd worden door bindende wetten en regels. Zo zouden de nu 'volwassen en verantwoordelijke' bedrijven de maatschappij kunnen beschermen. Met an-

dere woorden: deze codes destabiliseren het eigenlijke hart van de democratie, namelijk de juridisch bindende normen die gestemd werden door de parlementen of vastgelegd door collectieve onderhandelingen op nationaal vlak. Ze verzwakken de verantwoordelijkheid van de autoriteiten bij het uitvoeren van hun openbare macht die iedereen de naleving van de normen oplegt en diegenen die ze niet naleven gerechtelijk bestraft.

De landen van West-Europa zijn nooit rijker geweest (de landen van de Europese Unie produceren nu samen tweemaal meer rijkdommen dan in 1970). Toch is de neoliberale ideologie (die nu reeds 25 jaar lang wordt verspreid door het patronaat van de grote bedrijven, de heersende klassen en diverse mediavormen) erin geslaagd ons te doen geloven dat de economie zich in een crisis bevindt, waarbij bedrijfsleiders het uitermate moeilijk hebben de leefbaarheid van hun onderneming te verzekeren en waarin zowel de arbeids- als de politieke wereld 'soepeler' en minder veeleisend moeten worden tegenover de zakenwereld.

In eerste instantie betroffen de eisen van de werkgevers de werking van de economie en de arbeidsomstandigheden. Volgens het patronaat was het niet langer mogelijk de lonen te verhogen, de werktijd te verkorten, arbeidscontracten voor onbepaalde duur te garanderen, nacht- en weekendwerk te weigeren, de financiering van de sociale bijdragen te blijven verzekeren, de openbare sector niet te liberaliseren, winsten te belasten...

Daarna heeft de versteviging van hun positie, gecombineerd met een gebrek aan reglementering van de arbeidsomstandigheden en van de economie in het algemeen het de werkgevers mogelijk gemaakt zich nog veeleisender op te stellen en de werking van de democratische Staat rechtstreeks aan te vallen. Via hun talrijke politieke bemiddelaars binnen de partijen, de regeringen en de instellingen van de Europese Unie proberen ze de twee belangrijkste mechanismen waarmee men op democratische manier uiting kan geven aan conflicten en waarmee men universele normen kan creëren, zoveel mogelijk te verzwakken: de gehele wetgevende macht van de parlementen en de interprofessionele collectieve onderhandelingen. Door het beeld van de georganiseerde maatschappij te versto-

foto Timeke D'Haese

ren met een onophoudelijk veranderende, vluchtige, onbepaalde en steeds meer afgeschermd en in sectoren verdeelde markt, wil het patronaat ons doen geloven dat het niet langer mogelijk is juridisch bindende normen op te stellen die voor iedereen even bindend zijn. Gedaan met de grote wetten en de grote collectieve akkoorden die belangrijke collectieve sociale rechten opleggen! In deze 'moeilijke' tijden zouden één enkele minimumbasis met minimumregels² of enkele heel algemene kaderregels³, op zijn best, niet meer mogelijk zijn. Maar zelfs dit minimum, zoals bijvoorbeeld de acht basisconventies van de IAO (die alleen enkele rechten beschermen, zoals het recht op vakbondsvrijheid en op collectief overleg, de afschaffing van de kinderarbeid en slavernij en van om het even welke discriminatie op het vlak van tewerkstelling en beroepsuitoefening) heeft geregeld last van enige 'vergetelheid': de vrijhandelsovereenkomsten⁴ die werden afgesloten tussen België en diverse andere landen maken hier zelfs geen melding van...

Het in de praktijk brengen van sociale (of ecologische) codes gebeurt ten nadele van de uitbreiding en de versterking van de juridisch bindende universele normen en maakt ons gewoon aan het idee dat collectieve rechten veranderlijk, aanpasbaar en afstelbaar kunnen zijn naar

gelang van de 'categorieën' van personen (werklozen, uitzendkrachten, ...) of naar gelang van de 'marktomstandigheden' die alleen experts uit de kringen van de werkgevers zouden bepalen. Deze pseudo-wetgeving (de 'soft law'), zo genoemd gezien het 'zachte en vage' karakter ervan ('mous et flous' – een uitdrukking die werd gebruikt door de Franse jurist Robert Charvin), draagt bij tot de teloorgang van de gelijkheid van burgers en van de eenheid van het loonstelsel.

DE SOCIALE VERANTWOORDELIJKHEID VAN BEDRIJVEN... OF HOE MEN DE POLITIEKE MACHT PRIVATISEERT

De huidige delegitimering van de belangrijke plaatsen en mechanismen voor het afsluiten van algemene en bindende normen zorgt voor een versterking van de uitvoerende machten, ten koste van de Parlementen (de regering en haar administraties nemen de plaats in die vrijkwam door de inkrimping van het parlementair werk. Ze doen dit door methoden te ontwikkelen die dit soort 'zachte normen' creëren, zoals de open coördinatie-methoden tussen de Lidstaten en de Europese Unie die steeds meer in het sociaal beleid gebruikt worden). Maar ze is ook en vooral een omvorming van het eigenlijke concept van politieke macht.

Een democratie heeft tot doel het welzijn te garanderen van de bevolking die onder haar indirecte controle staat. Dit wordt gesymboliseerd door de controle van de door het algemeen kiesrecht verkozen Parlementen. Deze politieke constructie is opgebouwd rond het idee van het Volk als basis voor de bepaling en de uitoefening van de machten. Tegenwoordig streeft het politieke systeem er echter naar om de verbetering van het concurrentievermogen van de bedrijven te laten primeren op elk ander doel: in deze context wordt het bedrijf een basiselement van het systeem. En wie anders dan de leiders uit de zakenwereld weten dan beter wat moet gebeuren voor het welzijn van het bedrijf, dat toch voorgesteld wordt als de basis voor het algemeen welzijn? Bij deze politieke macht-in-overgang nemen steeds meer verschillende actoren deel aan de organisatie en het beheer van de macht via de metafoor van een uitgebreid netwerk van deelnemers en partners: met name het corporate governance model. De huidige politieke constructie van een zogenaamde 'nieuwe democratische legitimiteit' vindt haar oorsprong in de deelname van de 'burgermaatschappij'. Zij dient hoofdzakelijk ter rechtvaardiging van de steeds grotere rol van de industrie bij het oriënteren van politieke beslissingen, ongeacht of dit nu gebeurt op Europees of op wereldvlak. Bovendien dient ze ook voor het overdragen van het oude 'overheidswerk' (dat beheerd en gestuurd werd door de verantwoordelijke overheid en gecontroleerd door het algemeen kiesrecht) aan privé-groepen. Deze laatsten nemen het initiatief over om regels, hún regels, rechtstreeks vast te leggen via wetteksten wanneer die onvermijdelijk zijn, maar ook steeds meer via privé-wetten en privé-akkoorden (de 'soft law') die de plaats innemen van deze wetten. Het is precies de essentie van de politieke macht die men privatiseert: er blijft haar dan ook niets anders over dan de orde te handhaven, de orde van de multinationals.

De bedrijven beschouwen zichzelf als volwaardige politiek betrokken actoren en de Europese Unie begint te spreken over co-regulering van mogelijk volledige stukken van het openbaar beheer en de openbare reglementering over te dragen aan 'betrokken' privé-partners. Het is wel degelijk omdat de politieke overheid zich ontdoet van een deel van haar politieke verantwoordelijkheden dat het begrip 'verantwoordelijkheid van een bedrijf' steeds meer weerklank vindt. Als men bedrijven verplicht sociale en milieuregels te respecteren, waarom zouden ze dan ook niet bevoegd zijn zelf te beslissen over

de inhoud van die regels en de maatregelen die ze moeten treffen om die regels te laten 'respecteren'?

Nu de grote bedrijven de touwtjes opnieuw in handen hebben, kunnen ze het zich veroorloven een deel van hun winstmarges te gebruiken om te pronken met nieuwe liefdadige vormen van paternalisme, ter vervanging van een sociale bescherming. In Afrika, waar Aids een belangrijk probleem is, financiert de Franse multinational Lafarge bijvoorbeeld de medische behandelingen voor het personeel dat ze tewerkstelt, zodat de personeelsleden er voldoende productief zijn! Dit is een voorbeeld van 'sociale verantwoordelijkheid'! Het cynisme van een situatie waarin Afrika de openbare gezondheidssystemen volledig ten onder moest laten gaan om te kunnen voldoen aan de economische verplichtingen die de internationale privé-financiers oplegden.

DE ILLUSIE VAN DE VERBRUIKERSDEMOCRATIE

De visie van de maatschappij die voortvloeit uit deze nieuwe 'soft law'-praktijken is compleet doordrenkt van de liberale filosofie: men zou de essentiële werking van een maatschappij moeten overlaten aan privé-actoren wiens belangrijkste doelstelling is de markten te laten functioneren.

Laten we het geval nemen van de sociale of ecologische labels. In het beste geval komt de politieke macht tussen om een wet te laten goedkeuren die bepaalt hoe men deze labels toekent en certificeert; daarna vervaagt ze en uiteindelijk verdwijnt ze zelfs.

Men geeft de controle en certificering van het label in onderaanneming aan privé-firma's, de zogenaamde 'onafhankelijke' firma's. Alsof men thema's zoals arbeidsomstandigheden, collectieve sociale rechten, mensenrechten, het voortbestaan van onze planeet of de voedselveiligheid gelijk kan stellen aan 'conform gecertificeerde' marktproducten!

Bovendien verlegt deze visie de sanctie bij niet-naleving van de regels van de overheid naar de markt, aangezien men veronderstelt dat de promotie van dit soort labels gebeurt door de keuze van de gebruiker die liever 'sociaal correcte' dan 'sociaal niet-correcte' producten koopt. Dit zogenaamde 'ethische' verbruik volgt een nogal bijzondere 'ethiek': armen moeten maar producten kopen die 'sociaal' of 'ecologisch' niet-correct zijn, want ze zijn minder duur... Op die manier kunnen bedrijven die hun winst willen verhogen verscheidenheid brengen in hun distributiekanalen, zowel correcte als

niet-correcte... terwijl men het verbod op de slavernij of op de kinderarbeid opnieuw op losse schroeven zet telkens de verbruiker liever dit paar schoenen koopt dan dat andere! En dan stellen we ons nog geen vragen over de controlegarantie op de certificering van de producten in de volledige productieketen van verbruiksgoederen die steeds meer internationaal worden vervaardigd door kleine verspreide groepjes, noch over de controlegarantie op de certificeringbedrijven!

STERKE RECHTEN... ZIJN RECHTEN DIE STERK VERANKERD ZITTEN IN HET LOON- EN ARBEIDSBESTEL!

De sociale strijd die vakbonds- en arbeidersbewegingen gedurende 150 jaar voerden, was erin geslaagd het idee van de verantwoordelijke overheid, als degene die borg staat voor het collectief belang van de bevolking, op te leggen in de voortdurende vorming van de maatschappij als een voorwaarde voor het ontstaan en de ontwikkeling van de democratie. Een democratie krijgt men pas door het bestaan van een overheid die autonoom staat tegenover alle privé-belangen, ongeacht hun aard (commercieel, militair, religieus of maffiagebonden). Deze autonomie van de overheid (vandaag de dag opnieuw steeds beperkter wegens de dereguleringsmaatregelen die ze zelf goedkeurt en waardoor sterke privé-actoren de macht kunnen overnemen) leidde tot het democratische basisidee dat de belangrijkste elementen voor het functioneren van de maatschappij voortvloeien uit debat en uit collectieve sociaal-politieke onderhandelingen en niet behoren tot de domeinen die voorbehouden zijn aan de helderziendheid van 'experts', noch dat ze mogen afhankelijk zijn van privé-mechanismen zoals het marktmechanisme. De sociale strijd legde nog een tweede essentieel element op: de erkenning van de collectieve sociale rechten die verankerd is in de arbeid. Dat de democratie zich kon ontwikkelen, is vooral te danken aan het feit dat de vakbonds- en arbeidersbewegingen het kapitalisme ertoe konden dwingen een realiteit bekend te maken die het wanhopig trachtte te verbergen: de werknemers hebben rechten, en wel erg sterke rechten, omdat ze werken (of dat zullen doen of gedaan hebben) en dus het geheel van rijkdommen van de maatschappij produceren (zowel de productieve als de symbolische of creatieve waarde, want wij creëren ook de zin van de maatschappij via onze activiteit als werknemers). Dankzij het publiek bekendmaken van deze waarheid kregen de werknemers toegang tot het burgerschap. De inzet van

de sociale werking opnieuw verleggen naar het terrein van de individuele verbruiksdaden draagt bij tot pogingen de collectieve sociale rechten te verzwakken door ze los te koppelen van de arbeid.

Heel wat overwinningen op een wereld die gekenmerkt wordt door de noodzakelijk anti-egalitaire, liberale filosofie kwamen er dankzij de syndicale en sociale strijd. Gedurende 25 jaar heeft het neoliberalisme ons laten geloven dat deze tijden van een meer gelijke herverdeling van de rijkdommen en van een democratische bescherming voor iedereen via de uitbreiding van de universele en door bindende wetten beschermde rechten voorbij waren, terwijl de huidige capaciteit voor het scheppen van rijkdommen de realisatie van een socialistisch project voor de ontplooiing van het bevolkingswelzijn op wereldvlak meer dan ooit mogelijk maakt. We moeten het verleden opnieuw overwinnen: diverse methodes stonden reeds open en functioneerden goed op het vlak van de herverdeling van de rijkdommen. Bovendien zijn we ook vertrouwd met deze methoden (systemen voor sociale zekerheid door verdeling, uitbouw van de openbare economische sectoren en de openbare diensten, ...). Andere moeten we nog 'uitvinden' aan de hand van de lessen die we kunnen trekken uit dit verleden (milieubescherming). Maar steeds weer maakt de bindende en algemene wet deel uit van de garanties in verband met het streven naar gelijkheid.

Corinne Gobin,

**NFWO* - Vakgroep Sociologie,
Université Libre de Bruxelles**

* Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek

- 1 Zie het document van de Europese Commissie, De sociale verantwoordelijkheid van bedrijven, in 2002.
- 2 'Fundamenteel' om geen slecht figuur te slaan, cf. het akkoord met de acht basisconventies van de Internationale Arbeidsorganisatie op internationaal vlak of het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.
- 3 Cf. de werking van de sociale wetgeving op niveau van de Europese Unie.
- 4 Cf. de akkoorden van de WHO (Wereldhandelsorganisatie), de GATS (General Agreement on Trade in Services), de multi- of bilaterale investeringsakkoorden, ...

Patronaat en universele bevoegdheid:

Basisrechten weerstaan niet aan het economisch belang

In de zomer van 2002 werden in de Senaat twee wetsvoorstellen ingediend die bedoeld waren om eventuele problemen met betrekking tot de interpretatie van de wet van 1993, de zogenaamde wet op de 'universele bevoegdheid'¹, weg te werken. Deze voorstellen suggereerden de wet aan te passen aan de recente evoluties in het internationaal recht, zoals de oprichting van het Internationaal Strafhof en de rechtspraak van het Internationaal Gerechtshof betreffende internationale immuniteit. Ter herinnering: deze wet maakt het mogelijk om het even welke gewelddaad tegen de mensheid, waar ook ter wereld, aan te klagen voor een Belgische rechtbank. De wetgever wilde het principe van de universele bevoegdheid opnieuw bevestigen, met andere woorden: bij misdrijven tegen de mensheid kunnen ook Belgische rechtbanken hun bevoegdheid uitoefenen, ongeacht de geografische locatie van de feiten, de daders en de slachtoffers. Daarop uitte het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) onmiddellijk zijn bezorgdheid over de eventuele gevolgen voor VBO-leden van een ruime interpretatie van de termen 'medeplichtige' of 'mededader' bij zware misdrijven tegen het humanitair recht. Guy Keutgen van de juridische dienst van het VBO verklaarde: *"De twee wetsvoorstellen die nu werden ingediend, dat is de echte lont in het kruitvat [...]. Het belangrijkste voorstel, dat de wet van 1993 wil 'verduidelijken', vermeldt dat men om het even wie, ongeacht de nationaliteit van die persoon, om het even waar kan vervolgen voor om het even welk misdrijf tegen de mensheid. [...]. Wij vrezen nu dat men zich zal keren tegen bedrijfsleiders en hen zal beschuldigen van medeplichtigheid aan dergelijke misdrijven, aangezien men nooit de politici zal kunnen aanwijzen als eventuele daders van de misdaden tegen de mensheid"*².

Wanneer het gaat om zware misdrijven, zoals volkerenmoord, oorlogsmisdaden of misdaden tegen de mensheid, impliceert de herbevestiging van een 'absolute' universele bevoegdheid immers dat men alle verdachten op dezelfde manier moet behandelen, ongeacht of ze nu actief of passief hebben deelgenomen. Bedrijven zullen

duo goed moeten nadenken over de locaties waar ze een vestiging willen oprichten en over de manier waarop ze willen investeren, want de bedrijfsleiders zullen niet langer kunnen genieten van een bijzondere bescherming waarbij ze vrijgesteld worden van vervolging in geval van deelname aan begane misdrijven.

DE LOGICA VAN DE STRAFFELOOSHEID VAN BEDRIJFSLEIDERS

Het VBO heeft dan ook duidelijk tot doel zijn bedrijfsleiders te beschermen tegen dergelijke vervolgingsrisico's die hun imago zouden kunnen besmeuren: *"Wij verdedigen het algemeen economisch belang en niet het privébelang. [NVDR: zinspelingen op de TotalFina-zaak in Birma waarbij Albert Frère betrokken zou kunnen zijn...]. Wij willen alleen dat men, vóór men zo ver gaat, eens goed nadenkt over de mogelijke economische gevolgen van een dergelijke evolutie. [Daarom en concreet] hebben wij enkele ideeën gelanceerd. Een kwestie van imago en geloofwaardigheid,"* verklaart Guy Keutgen in *La Libre Belgique*. Maar tot wie richt zich deze vraag om tijdens het parlementair werk na te denken over en rekening te houden met de bezorgdheid en de belangen van de bedrijven? Is het niet precies de taak van de wetgever om vóór alles het algemeen belang te garanderen bij elke twijfel in verband met het verbieden of bevorderen van privé-belangen?

Het lijkt er echter op dat de specifieke aanbevelingen van het VBO naar vorm en inhoud gehoord en overgenomen zijn door liberaal senator Philippe Monfils. Hij heeft twee voorstellen tot wetswijziging ingediend met het doel de feitelijke onschendbaarheid van bedrijfsleiders van multinationals te bespreken.

Zijn voorstellen steunen op drie belangrijke argumenten: de juridische zekerheid, de onmogelijkheid voor België de rechterlijke 'waakhond' van de wereld te worden en ten slotte de positie van de bedrijven in de landen in moeilijkheden. Met betrekking tot dit laatste punt vindt de vernieuwende senator dat *"het probleem niet ongevaarlijk is, aangezien onze Belgische bedrijven en hun*

*bedrijfsleiders of vertegenwoordigers in het belang van onze export en onze economie, en dus van onze tewerkstelling, bijna overal ter wereld aanwezig zijn, inclusief in de politiek onstabiele landen en regio's.*³

De liberale ideologie mobiliseert zich meteen via de bevestiging van het grote belang van de export en dus ook de toegang tot de wereldmarkt voor de bevordering van 'de goede ontwikkeling van de economie en de tewerkstelling'. Deze hypothese impliceert dus, zonder daarbij echter te eisen dat men de bedrijven zou vrijstellen van elke verantwoordelijkheid, *"dat het beter zou zijn, rekening houdend met de specificiteit die een bedrijf economisch gezien vertegenwoordigt in vergelijking met natuurlijke personen. De criteria die op deze laatste van toepassing zijn, zijn niet automatisch overdraagbaar op een bedrijf (criteria van gemeen recht)."* Via een ondersteunend voorbeeld tracht de senator aan te tonen welke moeilijkheden Belgische bedrijven in bepaalde landen ondervinden als ze weerstand willen bieden of zich willen verzetten tegen daden die wettelijk laakbaar zijn. *"Moet een bedrijf, om zich te beschermen tegen elke eventuele strafrechtelijke vervolging, zijn activiteiten stop-*

zetten wanneer deze nuttig zijn voor een hele bevolking, zowel voor slachtoffers als voor beulen?" Bij dit soort argumenten kunnen we het algemeen economisch belang ten voordele van de meerderheid en de goede trouw van de ondernemers niet in vraag stellen. Als deze laatste ongelukkigerwijs zouden beslissen te stoppen met de productie of de investeringen, het contract te verbreken of onstabiele oorden te verlaten, zou dit ten nadele zijn van hun onaantastbaar concurrentievermogen. Dit zou zich vertalen in het verlies van internationaal marktaandeel en winsten die concurrenten met minder scrupules onvermijdelijk zouden overnemen.

Op basis van het argument dat het VBO uitwerkte in verband met het risico van gerechtelijke vervolging voor de ondernemers en de gevolgen hiervan voor hun imago, heeft de senator dus ook een voorstel tot wetswijziging ingediend dat *"een duidelijk vervolgingscriterium vastlegt. Hierbij wordt gesteld dat het feit te investeren in of een contract af te sluiten met of in een land waar misdrijven worden gepleegd die volgens de wet laakbaar zijn, op zich door de wet niet beschouwd wordt als een vervolgbaar feit indien het bedrijf, op het ogenblik van de investering of de*

afsluiting van het contract, geen weet had van het feit dat de investering zou worden gebruikt om de beoogde misdrijven te plegen.”

Dit voorstel tot wetwijziging lijkt inderdaad te beantwoorden aan de vragen van het patronaat: *“Betekent investeren in een land waar misdrijven tegen de mensheid worden gepleegd, zoals bijvoorbeeld in China, dan dat men een medeplichtige is van het lokale regime? Gaat een bedrijf in de fout als het turbines levert voor de enorme stuwdam waarvoor honderdduizenden inwoners werden verdreven? Moet men na een staatsgreep investeringen terugtrekken? Indien dit zo is, wie zal dan de lijst opstellen van landen waar men niet meer mag investeren? De ngo’s? De regering? De bedrijven hebben nood aan juridische zekerheid.”*⁴

De bedrijfsleiders hebben hun slag echter nog niet thuisgehaald. De meerderheid van de senatoren meende dat een dergelijk voorstel tot wetwijziging niets vertelde over het principe en de omvang van de universele bevoegdheid en dat de bedrijven niet kunnen genieten van een bijzonder juridisch statuut dat hen van alle verantwoordelijkheid zou ontslaan. Het wetsvoorstel voorziet reeds enkele juridische filters: men verleende de federale procureur een zekere macht en creëerde de mogelijkheid beroep aan te tekenen bij de Kamer van Inbeschuldigingstelling om te beoordelen of de klachten al dan niet gegrond zijn.

STRAFFELOOSHEID VOOR DE BEDRIJVEN ONDER HET MOM VAN JURIDISCHE ZEKERHEID

De argumentatie van zowel Monfils als van het VBO is dus op dezelfde manier opgebouwd en steunt op dezelfde liberale ideologische hypothesen. Om de juridisch vage interpretaties van de wet van 1993 in verband met de universele bevoegdheid gedeeltelijk op te lossen, pleiten zowel het VBO als senator Monfils dan ook voor de juridische zekerheid, maar binnen een erg individuele en bedrijfsgebonden logica: het toekennen van een bijzonder en gedifferentieerd juridisch statuut binnen de wet om de specifieke winstgevende activiteiten van de bedrijven te beschermen en te bevorderen. Ondernemen, handel drijven, vrij investeren, zonder enige sociale, politieke of juridische verplichting om hun favoriete troef te behouden: de mobiliteit (van kapitaal, goederen, diensten) als basis voor hun concurrentievermogen, dus voor winst.... Het gaat er vooral om te kunnen genieten van een specifieke straffeloosheid krachtens de superioriteit van het economisch belang, de winstlogica en het recht

op privé-bezit boven het algemeen belang. Deze vraag tot vrijstelling, die gerechtvaardigd zou zijn door hun beslissende rol binnen de sociale productierelaties, stelt vooral de houders van kapitaal in staat te vermijden dat ze hun verantwoordelijkheid moeten opnemen, zelfs slechts gedeeltelijk, vooral gezien de ernst van de bedoelde misdrijven. Het basisprincipe dat alle burgers gelijk zijn voor de wet moet blijven bestaan, want het maakt grondwettelijk deel uit van de democratie dankzij de gevoerde sociale en politieke strijd. De pogingen van het patronaat het principe van de universele bevoegdheid in vraag te stellen, bewijzen nog maar eens dat de democratische verworvenheden voortdurend de inzet zijn van een ideologische strijd, en dat het raadzaam is de krachtsverhouding te behouden ten gunste van een collectief maatschappelijk project dat drager is van universele waarden zoals inkomensgelijkheid, vrijheid door individuele en collectieve autonomie en rechtvaardigheid voor iedereen.

Michaël Robert,
onderzoeker bij GRAID*,
Vakgroep Sociologie,
Université Libre de Belgique

* Groupe de recherche sur les acteurs internationaux et leurs discours

- 1 In het Nederlands taalgebied spreekt men over de genocidewet
- 2 Interview van Pierre Loppe met Guy Keutgen, La Libre Entreprise, bijlage bij La Libre Belgique van 7 december 2002, pagina 3
- 3 Doc. 2-156 van de Belgische Senaat d.d. 28/01 1993 en Parlementaire Annalen van 30/01/2003.
- 4 Guy Keutgen in La Libre Belgique

Zuid-Afrika na de apartheid:

Wij vragen een schadeloosstelling en de afschaffing van de onrechtmatige schulden

In juridische termen is een 'onrechtmatige schuld' een schuld die door een despotisch regime aangegaan wordt en die gebruikt wordt tegen de belangen van de bevolking. De schuld aangegaan in Zuid-Afrika onder het apartheidsregime komt op alle punten overeen met de criteria voor 'onrechtmatige' schuld. De schuldeisers zijn staten, internationale financiële instellingen (IMF, Wereldbank) en multinationals.

Op 11 november 2002 hebben 85 personen van de 32 000 leden tellende organisatie KHULUMANI, een groep ter ondersteuning van de slachtoffers van de apartheid, in het oostelijke district van New York een klacht ingediend tegen 21 banken en buitenlandse ondernemingen. Ze eisen een vergoeding voor de schade en de onrechtvaardigheden die direct voortvloeien uit de medeplichtigheid van deze banken en ondernemingen aan het apartheidsregime dat zijn stempel drukte op de geschiedenis van Zuid-Afrika. De klacht steunt op een wettig mechanisme van de Verenigde Staten dat niet-Amerikaanse burgers toelaat in de Verenigde Staten een klacht in te dienen tegen om het even wie die het internationaal publiek recht zou geschonden hebben voor zover die 'om het even wie' zich bevindt op het territorium van de Verenigde Staten.

Neville Gabriel, woordvoerder van Jubilee Zuid-Afrika (een netwerk van 4.000 ngo's dat in het bijzonder vecht voor de afschaffing van de schuld aangegaan tijdens het apartheidsregime) heeft de schadeloosstelling gevraagd voor de slachtoffers van de apartheid en verklaarde dat "*de veroorzaakte schade verschillende miljarden dollar bedraagt*".

Men zal nooit de kosten kunnen schatten van de misdaad die de apartheid was. Het is mogelijk bepaalde onrechtvaardigheden in cijfers te vertalen, maar als men ze samenneemt, is het cijfer zo enorm hoog dat het zinloos wordt. Bhopal, Cape Asbestos en de gevraagde vergoedingen ter compensatie van de naziverschrikkingen geven een idee van de moeilijkheden die zich voordoen om ook maar de minste vergoeding te krijgen van grote multinationals. Met andere woorden, een volledige financiële

compensatie is niet denkbaar, wat ook de morele of juridische kracht is van de argumenten die men naar voren brengt. Uit politieke noodzaak kan de som die men eist niet anders zijn dan symbolisch.

MEDEPLICHTIGEN AAN MISDADEN TEGEN DE MENSHEID

Volgens Jubilee Zuid-Afrika, hebben de leningen en investeringen van de banken en ondernemingen het de apartheid mogelijk gemaakt te overleven ondanks de sancties van de VN (er was destijds een internationaal embargo tegen Zuid-Afrika).

Tussen 1950 en 1990 leefde Zuid-Afrika onder het apartheidsregime. In 1973 veroordeelde de VN dit systeem als misdaad tegen de mensheid en verzocht het geheel van de bovengenoemde internationale gemeenschap het regime te boycotten om het te verzwakken en het zo vlug mogelijk te laten verdwijnen. Heel wat multinationals hebben zich niet druk gemaakt om dit uitdrukkelijke bevel in de overweging dat winst belangrijker is dan respect voor mensenrechten. 'Geld stinkt niet', dat is welbekend.

Het is zeer belangrijk hier te noteren dat het niet alleen multinationals zijn die men kan beschuldigen van medeplichtigheid aan misdaden tegen de mensheid: regeringen (dus staten), internationale financiële instellingen (IMF en Wereldbank) hebben eveneens de boycot overtreden om verder zaken te doen met Zuid-Afrika.

Jubilee Zuid-Afrika voert dus, naast dit proces voor een schadeloosstelling, een meer globale strijd tegen de betaling van alle schulden destijds aangegaan tegenover staten en internationale financiële instellingen.

Men merkt trouwens verschillende overeenkomsten tussen de campagne voor de schadeloosstelling en de campagne tegen de schuld van de apartheid:

- Allebei baseren ze zich op het feit dat apartheid een misdaad is tegen de mensheid;
- Ze doen een beroep op het internationale recht;
- In beide gevallen hebben noch de nationale regeringen noch de internationale instellingen het internationale recht toegepast;

- In beide gevallen zijn dezelfde banken van de Verenigde Staten betrokken.

DE SOCIALE BEWEGINGEN MOETEN HET WAPEN VAN HET INTERNATIONALE RECHT GEBRUIKEN

Maar in dit geval wil de juridische actie de verdachte banken en ondernemingen juridisch verantwoordelijk stellen door aan te tonen dat hun steun aan het apartheidregime moet veroordeeld worden, zowel moreel als juridisch. De aanklagers eisen derhalve rechtvaardige en billijke vergoedingen.

Dit proces is zeer belangrijk omdat het de eerste keer is dat een hof zich zal uitspreken over de apartheid als een misdaad tegen de mensheid.

De verdedigers van de mensenrechten, de ngo's en andere niet-gouvernementele actoren die strijden tegen de schendingen van het internationale recht door multinationals en staten zijn steeds talrijker. Volgens hen toont deze juridische actie dat men juridische middelen zoals deze kan gebruiken om bij te dragen tot de ontwikkeling van een algemene juridische doctrine die zich verzet tegen de straffeloosheid. Ook dat is zeer belangrijk.

WELKE MULTINATIONALS WORDEN GEVISEERD?

De klacht toont dat banken en multinationals (er zijn zes landen bij betrokken: Zwitserland, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten) het apartheidregime geholpen hebben en medeplichtig waren door het verstrekken van bankleningen, militaire technologie, transporten voor militair gebruik, petroleum en benzine voor het leger en de politie, evenals wapens, waardoor het apartheidregime kon overleven en het internationale recht tegen het Zuid-Afrikaanse volk kon schenden: buitengerechtigde terechthellingen, foltering, willekeurige vuurgevechten, seksuele misbruiken, willekeurige opsluitingen, enz...

De petroleummultinationals. *“Zonder petroleum hadden de politie en het leger niet kunnen functioneren en de Zuid-Afrikaanse economie was tot stilstand gekomen.”* Men beschuldigt ExxonMobil Corp (425 miljoen dollar investeringen), Shell Oil Co (7,5 miljoen ton petroleum of 20% van de importbehoefte van Zuid-Afrika), Caltex (Chevron Texaco Corporation, Chevron Texaco Global Energy Inc.): twee jaar na het embargo opent Caltex een petroleumraffinaderij in Kaapstad.

De bewapeningsmultinationals. Rheinmetall (een Duitse groep) heeft een volledige wapenfabriek uitgevoerd met een valse uitvoeraangifte. De fabriek was zoegezegd bestemd voor Paraguay, maar toen ze aankwam in Brazilië werd ze verscheept naar Durban. Op haar schietterrein in Duitsland trainde de Duitse onderneming leden van het Zuid-Afrikaanse verzet in het gebruik van artilleriesystemen.

De banken. De toenmalige Zuid-Afrikaanse eerste minister verklaarde nadrukkelijk: *“Iedere banklening, elke nieuwe investering is een baksteen in de muur van ons voortbestaan.”* De verdachte banken zijn: Barclays National Bank Ltd (478 miljoen dollar leningen), Citigroup Inc. (tussen 1972 en 1978, 1,6 miljard dollar kredieten en effecten), Commerzbank (tussen 1972 en 1978, 870 miljoen dollar), Credit Suisse Group (tussen 1982 en 1984, is dit de meest actieve groep), Deutsche bank AG, Dresdner Bank AG (tussen 1950 en 1980, 1,7 miljard dollar), J.P. Morgan Chase (Chase Manhattan), UBS AG.

De transportmultinationals. Ford Motor Co (een lid van het hogere kader van Ford verklaart: *“We zouden daar niet zijn als er geen kans was winst te maken.”*...), DaimlerChrysler AG (vanaf 1978, leverde het bedrijf ongeveer 6.000 Mercedes Benz Unimogs ondanks het embargo), General Motors Corp (eind 1977 bereikten de totale investeringen van GM in Zuid-Afrika 119 miljoen dollar).

De technologiemultinationals. Fujitsu Ltd (International Computers Ltd- ICL) levert 588 computers en een informaticasysteem dat het mogelijk maakt de 'zwarten' te klasseren en te controleren (opslaan van digitale vingerafdrukken, opvolging van de doorgangsbewijzen waardoor 'controle van de stroom' mogelijk is). Het intensifiëren van dit systeem leidde tot de arrestatie van miljoenen Afrikanen. De computers van IBM hebben 7 miljoen personen die geïdentificeerd werden door het regime gecodeerd. IBM heeft toegegeven dat men de apparatuur kon gebruiken voor repressieve doeleinden, maar merkte ook op dat *“het niet echt ons beleid is aan de klanten te zeggen hoe ze zich moeten gedragen”*. AEG Daimler-Benz Industrie (controle van de identiteit en de bewegingen van de zwarte bevolking) wordt ook genoemd in de aanklacht.

De mijnbouwmultinationals. Rio Tinto Group (investering van 80 miljoen rand in een kopermijn: *“Het was zo winstgevend dat in 1970 de winst 42% bedroeg tegenover slechts 8% geïnvesteerd kapitaal.”*)

Kort samengevat mag Owen Horwood, minister van financiën van Zuid-Afrika in 1983 terecht verklaren: *“De steun van de privé-ondernemingen is voor het grootste deel verantwoordelijk voor het succes van de apartheidspolitiek van de regering.”*

EEN VERENIGD FRONT TEGEN DE STRAFFELOOSHEID

De banken en de multinationals zijn dus de economische actoren waarop de sociale bewegingen, de betrokken vakbonden in het bijzonder, hun vizier moeten richten. Deze laatsten moeten niet alleen waken over hun eigen belangen en hun verworvenheden uitbreiden. Ze moeten ook met een ethische bril waken over het gedrag van de werkgevers. Als de werkgevers het internationale recht schenden, is het rechtvaardig dat de werknemers zich aan de zijde plaatsen van de bevolking die benadeeld, gemarteld of vermoord wordt met medeweten van deze werkgevers. Heel wat gevallen zijn vergelijkbaar met het vb van de acties die gericht zijn tegen Total-Fina Elf dat, door haar investeringen, de dictatuur in Birma steunt.

Binnen de opmars van de andersglobaliseringsbeweging begint zich een verenigd front te vormen voor sociale rechtvaardigheid en tegen de straffeloosheid. De vakbondsleden die betrokken zijn bij de hierboven genoemde banken en ondernemingen zouden het initiatief van Jubilee Zuid-Afrika moeten ter harte nemen en steunen.

HET IMF EN DE WERELDBANK IN HET VIZIER VAN DE SOCIALE BEWEGINGEN

Maar we moeten ook andere actoren beoordelen. We moeten ons ook buigen over de juridische verantwoordelijkheid van internationale financiële instellingen zoals het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank.

Ten gevolge van het uitbreken van de schulden crisis in 1982, leggen deze instellingen structurele aanpassingsprogramma's op waarvan het enige doel is: het nastreven van de terugbetaling van de schuld waarborgen. Sinds meer dan twintig jaar ondergaat de bevolking van Zuid-Afrika, zoals de bevolking van andere derdewereldlanden, dus uitermate harde sociale aanvallen met dit ene doel. Honderden miljoenen mensen kenden - en kennen nu nog - honger, analfabetisme, ziekte, ellende, dood, ontzegging van fundamentele rechten alleen omdat de regeringen de middelen van het land (vooral afkomstig

van de werknemers en de kleine producenten) laten afvloeien naar de banken in het Noorden.

Kan men zich nog voorstellen dat het IMF en de Wereldbank niet weten wat het resultaat is van hun beleid? Kunnen ze nog verklaren, zoals vijftien jaar geleden, dat het gaat om 'neven'effecten die mettertijd zullen verminderen? Neen! En nochtans blijven ze dezelfde politiek opleggen waarvoor ze nieuwe namen bedenken om die gemakkelijker ingang te doen vinden. Het internationale recht bepaalt duidelijk dat de regeringen de plicht hebben de fundamentele rechten van hun bevolking (gezondheid, onderwijs, huisvesting, werk, enz.) te laten primeren op de rechten van de schuldeisers. Maar het IMF en de Wereldbank verplichten de regeringen deze vergelijking om te keren. Ze passen bewust een politiek toe van bescherming van de rijken ten koste van de armen in de lijn van het meest zuivere neoliberalisme. Zoals Joseph Stiglitz zegt in zijn boek *Perverse globalisering*: *“Als men het IMF onderzoekt met het idee dat zijn doel is: de belangen van de financiële gemeenschap dienen, vindt men een zin in handelingen die zónder dit idee tegenstrijdig zouden lijken en intellectueel onsamenhangend.”*

Als men zich baseert op de principes van het internationale recht, moet men deze instellingen ook beschouwen als schuldig aan misdaden tegen de mensheid. Volgens het oordeel van Nürnberg zou men ze moeten beschouwen als misdaadorganisaties.

Als het dus dringend is dat sociale bewegingen banken en multinationals aanvallen om een vergoeding te eisen, is het even dringend dat anderen het IMF en de Wereldbank aanvallen om te bekijken hoe men ze voor het gerecht kan dagen. Daaraan werkt, onder andere, het Comité voor de Opheffing van de Derde Wereld Schuld (internationaal netwerk CODEWES met basis in Brussel). Op dit niveau zal het ook noodzakelijk zijn te handelen als een breed front met een maximum aan groepen uit de andersglobaliseringsbeweging.

Denise Comanne *

1 informatie op de website www.cmht.com

* op basis van bijdragen van Charles Abrahams, advocaat belast met het vooronderzoek, en Jeff Rudin, Jubilee Zuid-Afrika - 2e Seminarie van CODEWES (Comité voor de Opheffing van de Derdewereldschuld) over Recht en Schuld - December 2002

De ondergrondse privatisering: het voorbeeld van Telenet

Terwijl een deel van de wereld kreunt onder brutale privatiseringen, tolereert paars-groen in Vlaanderen ingewikkelde operaties waarbij grote delen van het gemeenschapspatrimonium verpatst worden, met afdankingen, prijsstijgingen, verslechterde service en vooral het uitkleden van de gemeentebesturen als gevolg. Voorlopig lijkt men daarbij een voorkeur te hebben voor alles wat onder de grond zit.

Nu de operatie Telenet ongeveer rond is, krijgt men zicht op de gevolgen. Telenet werd opgericht door de CD&V-er Luc Van Den Brande en ging scheep met de intercommunales en de privé-partner Media One. Die trok er na een tijdje uit.

Terwijl de telecommunicatiemarkten het slechter en slechter deden, koos men in 2001 voor de grote sprong voorwaarts. Callahan, een Amerikaanse multinational kreeg 54% van het bedrijf in handen en had dus de controle.

In ruil daarvoor krijgen we in de toekomst moderne kabels die digitale televisie mogelijk maken, een zaak die volgens het document van Telenet zelf 1% van de Vlamingen bezig houdt. Elk krijgt dus een kastje boven op zijn tv, om dit mogelijk te maken en dat gaat wat kosten. De kosten worden terugverdiend door à la carte tv-programma's en diensten te gaan verkopen.

Om in dit scenario mee te spelen, werden de gemeenten uitgekocht. In een tweede fase verpatsten de gemeenten ook hun kabelnet aan de firma. Telenet kocht het totale netwerk van de gemengde intercommunales voor €944 miljoen (BEF 38 miljard)

De gemeente waar ik woon, Herzele, zou €2,2 miljoen (BEF92 miljoen) krijgen waarvan €2 miljoen (BEF82 miljoen) in contanten en de rest in aandelen en schuldpapieren. Effectief werd er €694.000 (BEF28 miljoen) uitbetaald en hoeft men volgens *Leo Steenberg*, algemeen directeur Financiën van Telenet niet veel meer te verwachten: *"Ik denk dat we oneerlijk zouden zijn wan-*

neer we onze aandeelhouders onrealistische winst- en dividendverwachtingen zouden voorspiegelen." zegt hij in oktober 2002 in het tijdschrift *De Gemeente*. Midden 2003, zegt *De Gemeente* ook, zou nog een 10% uitbetaald worden. Het kabelnetwerk van een kleine gemeente gaat dus over de balk voor een kleine €743.000 (BEF30 miljoen) aan cash, het equivalent voor ongeveer 8 jaar verhuurwaarde via de vroegere Intercommunale constructie. De rest van de som, nog een €1,4 miljoen (BEF60 miljoen) wordt uitbetaald in aandelen en schuldpapieren. Die kunnen later omgezet worden in cash, bij een eventuele beursgang van Telenet, maar zegt Steenberg: *"Voor het zover is, zullen we eerst nog hard moeten werken."* Lees: er komt niks op tafel!

Bovendien is er discussie over de waarde van de participatie in het bedrijf. De Gewestelijke Investeringsmaatschappij Vlaanderen schat haar participatie in Telenet €91,1 miljoen (BEF 3,6 miljard) lager in dan bij aanvang. Volgens een artikel in *De Financiële Morgen* van 21 februari 2003 worden ook dit jaar moeilijkheden verwacht bij Telenet en zou de GIMV in een zoektocht naar vers kapitaal in elk geval niet meer willen meespelen.

De zuivere intercommunales waren in elk geval slimmer: die participeren ook in Telenet, maar ze houden het

kabelnetwerk voor zichzelf, om het verder te verhuren aan de meest biedende en daar de dividenden van op te strijken.

De wortel die werd voorgehouden was dus een fikse vergoeding voor de gemeenten. Handig, die gemeenten begannen immers méér en méér te morren dat er te weinig geld voorhanden is om hun diensten naar de bevolking op een ernstige manier te kunnen vervullen en krijgen ondertussen méér en méér lasten doorgeschoven: conventanten, de politiehervorming, verminderde inkomsten door de pseudo-liberalisering van de elektriciteitssector.

Bovendien waren de concrete randvoorwaarden niet zo rooskleurig als ze er uit zagen.

- Via een zogenaamd Gouden Aandeel (controlepositie vanuit een minderheid in bedrijven) kregen gemeenten een soort van vetorecht rond de programma's. Dat het Gouden Aandeel in het algemeen door Europa gecontesteerd wordt, daar werd zedig over gezweven. In de basisovereenkomst staat dat het basispakket aanzienlijk kan verminderd worden indien men zich er tegen een bijkomende prijs kan op abonneren en dat het kastje boven op de televisie, waar de ganse operatie voor opgezet wordt niet tot het basispakket zal behoren.
- Het was volgens het overnamecontract totaal niet duidelijk wat er met het personeel zou gebeuren: 'de integratie impliceert de overdracht van de kabelactiviteit en zo nodig het hierbij betrokken personeel met behoud van zijn rechten'. In februari 2002 werden een kleine honderd vijftig mensen afgedankt.
- Toepassingen in de sociale sfeer dienen aan marktconforme voorwaarden ter beschikking gesteld te worden. Marktconforme voorwaarden, dat kennen we. Dat betekent over het algemeen dat de zwakkere moet betalen voor sociale diensten of dat de staat het in zijn plaats moet doen in dit geval tot meerdere eer en glorie van de privé. De sociale alarmering (bel de dokter via uw tv-toestel) die hier werd voorgesteld, ging trouwens alleen functioneren voor diegenen die een tv-toestel met kabel in huis hebben.
- De programmaraad werd als vleugellam instituut opgericht. In het protocol werd bv. beschreven dat de Raad met een meerderheid van 70% van de stemmen moet werken. Voor de rest worden er ganse

procedures vastgelegd voor het toelaten en verwijderen van tv-zenders en wordt vooral bepaald dat 'de uiteindelijke beslissing, met motivering en verantwoordelijkheid voor het verwijderen van zenders, genomen wordt door de Raad van Bestuur van Telenet.'

- De tarieven voor de klanten gingen omhoog begin dit jaar. Op 23 januari kondigde Telenet een prijsverhoging aan van het Internetabonnement van 37,16 naar 41,95 EURO per maand. Telenet stelde in een persmededeling begrip te hebben voor de reacties van de klanten: *"Telenet moet snel groeien en eveneens rendabel worden. Tot op heden maakt Telenet verlies, te wijten aan de hoge investering in infrastructuur en netwerken. Een winstgevend Telenet uitbouwen is in het belang van alle klanten."*
- De dienstverlening in de ingewikkelde structuur laat te wensen over: Telenet verstuurt supervriendelijke brieven maar de apparatuur laat het regelmatig afweten. De installatie verloopt vrij stroef.

NIET TE BETALEN

Na een tijdje bleek bovendien dat Callahan zijn inbreng niet kon betalen. Men besloot een deel van de schuld te laten vallen, het is te zeggen men heeft er nieuwe aandelen voor gekregen.

Vroegere/huidige structuur

CALLAHAN	GIMV	FIN CON	INTERCO	ZUI/INTERCO	ELECTRA
54%	12%	12%	14%	8%	0%
24%	16%	16%	30%	9%	5%

Callahan verminderde zijn aandeel dus met 30%. Dit werd netjes verdeeld over de privé en de publieke sector. Callahan kreeg wel de mogelijkheid om zijn aandeel na-dien (met een korting van 25%!) terug op te trekken tot 46% en behoudt de controle op het management.

Met andere woorden:

- De publieke sector is goed om geld in te brengen en de gedeeltelijke controle te verwerven over het bedrijf als er geld tekort is. Als het goed draait, dan zijn we dat onmiddellijk weer kwijt.
- De gemeenten verkopen een deel van hun patrimonium, geven diegenen die het koopt een

goedkope lening en gaan er later (door aandelen op te trekken) nog een stuk zelf van betalen.

EEN VERALGEMEENDE SITUATIE

Dit is geen alleenstaand dossier. Het openbaar patrimonium wordt in Vlaanderen aan sneltempo uitgeteeld, zonder dat wij daar iets in te vertellen hebben. Dezelfde constructies werden opgezet in de elektriciteitssector de vroegere overheidsproducenten gaan in Luminus scheid met de privé en de gemengde intercommunales verbinden zich opnieuw aan slechte voorwaarden met Electrabel.

In de waterzuiveringsector sluist de NV Aquafin overheidsmiddelen door naar zijn privé-aandeelhouders, vanuit een monopoliepositie en aan een ongehoorde risicorente, die in het verleden meermaals de woede van het Rekenhof opwekte.

Het rioleringsnetwerk staat te koop

Snoepje van de maand is het idee van een aantal gemeenten in Oost-Vlaanderen om hun rioleringsnet te verkopen aan Amerikaanse firma's en ze dan terug te leasen. Zegt dat U iets van bij de spoorwegen? Die firma's trekken de investeringskost af van hun belastingen. In Nederland werd deze riooloperatie verboden omwille van de ondemocratische en ondoorzichtige structuren die dit soort van operaties met zich meebrengt. Agalev-minister Vera Dua maakte in *Lokaal* van januari 2003 wel een aantal kritische bemerkingen maar Paul Van Grembergen laat de beslissing over aan de gemeenten.

De privaat-publieke samenwerking die de Vlaamse regering promoot is vooral een verkaptte privatisering geworden die op termijn voor gebruikers en personeel nefast uitdraait. Wat er nog rest aan democratisch gehalte wordt uitgehold: terwijl het stadsbestuur van Porto Alegre via participatieve democratie zijn inwoners zelf het budget laat opstellen, verdoezelt Vlaanderen de echte beleidskeuzes in ingewikkelde en onbegrijpelijke constructies. De echte beslissingsmacht over wat er met ons gemeenschapsbezit gebeurt gaat zelfs boven het petje van de doorsnee lokale en regionale politicus en is gereserveerd voor een paar happy few.

Filip De Bodt*

* Filip De Bodt is coördinator van het Uylekot in Herzele en van het Regionaal Sociaal Forum Zuid-Oost-Vlaanderen. Bovendien is hij gemeenteraadslid van Herzele. Reacties: filip.de.bodt@belgacom.net

Multinationale ondernemingen en mensenrechten: Handelen tegen straffeloosheid

COLOMBIA

Het probleem van de multinationals en de mensenrechten kan men samenvatten in iets heel concreets: een document van acht pagina's, waarin sprake is over 148 vermoorde vakbondsmilitanten in Colombia tussen 1 januari en 1 november van 2002. En deze inventaris wordt elke maand langer. Het is onze verantwoordelijkheid te reageren tegen de multinationals in een land dat in burgeroorlog is. Misschien kunnen we iets doen. Concreet hebben we reeds op 22 mei 2002 een manifestatie georganiseerd vóór de ambassade van Colombia, met het ABVV, de LBC/ACV van Brussel en met de 'Coördinatie voor Colombia', waarin de ngo's een rol spelen. We hebben geschreven naar de president van het land. Vergezeld van enkele Colombiaanse vakbondsmilitanten uit de petroleum- en energiesector hebben we aan de ambassadeur een brief overhandigd. We wilden de volksstrijd die plaats heeft in Colombia situeren in het kader van de repressie en de schending van alle internationale rechten. Maar dit alles is alleen mogelijk als de volksbewegingen en de vakbonden in Colombia zelf zich organiseren en weerstand bieden.

Laten we het voorbeeld nemen van de petroleum: en zijn zeer grote petroleumrijdommen in Colombia. Zoals overal in de wereld is de regering bezig met het privatiseren van de petroleummaatschappijen. Er zijn multinatio-

nals zoals BP Amoco of TotalFinaElf die zich aan het vestigen zijn in Colombia. De Colombiaanse vakbondsmilitanten organiseren zich om te vechten tegen deze privatisering en hun rechten te handhaven. Aangezien ze hinderlijk zijn, vermoordt men hen. Als onze vakbondsafgevaardigden van het chemisch bedrijf in Feluy of van de raffinaderij in Antwerpen in de ondernemingsraad protesteren: *"Weet u, we kennen uw gezicht, het gezicht van de multinationals, we kennen het echt. We zien wat gebeurt in Colombia, en we willen dat u de moorden op de Colombiaanse vakbondsmilitanten stopzet,"* antwoordt de overdonderde directeur: *"Ik neem akte van uw vraag en ik zal u binnen een maand antwoord geven, op de volgende ondernemingsraad."* Hij telefoneert naar de algemene directie en bij de volgende ondernemingsraad krijgen de afgevaardigden een video van een halfuur over de activiteiten van BP/Amoco of van TotalFinaElf in Colombia. Deze video legt de redenen uit van de vestiging in Colombia en de petroleumbelangen. En, tegelijkertijd, legt hij de sociale plannen van de multinational uit voor het bouwen van scholen, ziekenhuizen. Indien de multinational niet aanwezig was in Colombia, zou de armoede nog veel groter zijn. Bovendien beschermt ze de werknemers tegen moordaanslagen. Ze betaalt bewakingsfirma's voor het beschermen van de petroleuminstallaties en de omliggen-

Manifestatie tegen de steun van TotalFinaElf aan de dictatuur in Birma

de dorpen. Dit alles toont de video, met een brochure en foto's ter ondersteuning. Op dat moment aarzelt men. De vakbondsmilitanten vragen zich zelfs af of de klachten tegen de multinationals in Colombia wel gegrond zijn. Dit is de realiteit waarvoor wij ons bevinden. We hebben Colombiaanse vakbondsmilitanten uitgenodigd in de raffinaderij in Antwerpen om ons uit te leggen hoe alles eraan toegaat. Eerst verklaren ze dat de militairen soldaten zijn van het Colombiaanse leger die effectief bewakingsopdrachten uitvoeren 's avonds, maar dat ook zij degenen zijn die op de sites de naam noteren van de vakbondsmilitanten die men zoekt om ze te vermoorden. En daarna voeren ze deze smerige karwei uit. Onze Colombiaanse vrienden verklaren dat het geld van de multinationals inderdaad gebruikt wordt om de vakbondsmilitanten ter plaatse te vermoorden.

Ik geef dit voorbeeld om aan te tonen dat we nog heel wat sensibiliseringswerk moeten doen: een campagne tegen alle propagandamiddelen van de media die de multinationals gebruiken. Tegelijkertijd kunnen we de multinational onder druk zetten door allerlei soorten vragen en via de Europese ondernemingsraden. En we hebben ook militanten ter plaatse die bereid zijn zich te engageren in concrete ondersteuningsprojecten voor de Colombiaanse militanten. Vanaf het ogenblik dat we deze campagne opbouwen, zijn de vertegenwoordigers van de ondernemingsraden bereid activiteiten en avonden te organiseren, geld in te zamelen, naar Colombia te gaan om zich ter plaatse te vergewissen van wat daar gebeurt. Ze worden getuigen, gesprekspartners, actieve propagandisten voor de hele strijd tegen de schending van de vakbondsrechten in Colombia.

We moeten er ter plaatse over waken dat er volksbewegingen zijn, vakbondsorganisaties die zich blijven inspannen, zelfs in dramatische omstandigheden. Daarbij mogen we de sensibilisering in België ten opzichte van mensen die er direct bij betrokken zijn niet vergeten. En voor ons zijn dat de werknemers in de ondernemingen die campagnes op poten moeten zetten voor steun en internationale solidariteit, om de druk op een multinational zoals BP of TotalFinaElf te verhogen.

BIRMA EN TOTALFINA

Eind 2002 stonden we op de trappen van het gerechtshof van Brussel. Samen met Oxfam en andere organisaties hebben we een hele campagne gevoerd met behulp van protestkaarten tegen de aanwezigheid van TotalFinaElf

in Birma. De onderneming steunt daadwerkelijk een regime dat in zijn wetgeving nog gedwongen arbeid en kinderarbeid vermeldt.

Toen de Algemeen Secretaris van het ABVV aan de directie van TotalFinaElf in Brussel vroeg: *“Ja, u bent bereid ons uit te nodigen in Birma opdat we ter plaatse al de voorspoed zouden kunnen zien die u verschaft aan de bevolking, maar kunt u ons de naam van een vakbondsafgevaardigde geven, zodat we hem kunnen contacteren?”* Ze kon dit niet doen omdat er geen is.

We hebben deze campagne gesteund, als ABVV en als ACV. Ik heb de nadruk gelegd op één bepaald punt: we moeten erover waken dat onze leden en afgevaardigden in de onderneming goed op de hoogte zijn van wat gebeurt in Birma. Want ook daar krijgen de werknemers geregeld de brochures van TotalFinaElf.

We steunen de klachten die aanhangig zijn in verband met TotalFinaElf. Maar ik waarschuw tegen mondiale akkoorden in de een of andere vorm, vrijwillig of niet. TotalFinaElf heeft nog iets achter de hand: namelijk een mondiaal akkoord met de vakbondsorganisaties dat ze bereid zijn dadelijk te ondertekenen. Hierin staat een verklaring die blijk geeft van respect voor de verdragen van de Internationale Arbeidsorganisatie. Binnen onze internationale vakbondsorganisatie ICEM1 hebben we een hele discussie gevoerd waarbij we ons de vraag stelden: *“Is het voordeliger een akkoord te sluiten met hen, waarin ze verklaren dat ze dat alles willen respecteren, en het te laten respecteren op lokaal niveau, of is het momenteel voordeliger geen akkoord te ondertekenen, verder te gaan met een campagne tegen TotalFinaElf en de klachten tegen de petroleummultinational te steunen?”* We hebben de tweede weg gevolgd. Ons standpunt is: we kunnen geen mondiaal akkoord sluiten met een multinational tenzij we tezelfdertijd een mondiaal vakbondsnetwerk hebben dat in verbinding staat met de ngo's, wat ons garandeert dat we kunnen controleren wat in deze multinational gebeurt. Als we er zeker van zijn dat men ter plaatse ook effectief respecteert wat in het mondiaal akkoord staat.

Paul Lootens,

Federaal Secretaris van de Algemene Centrale (ABVV), tussenkomst op het colloquium van 5 december 2002, georganiseerd door de GRESEA in Brussel.

1 International Federation of Chemical, Energy, Mine and General Workers' Union

Colombia: reeds 10 jaar lang worden vakbondsmilitanten vermoord: wie is verantwoordelijk?

EEN CATASTROFALE SITUATIE

Op 11 februari 2002 bracht Julio Galeano in de stad Cali 's ochtends vroeg zijn vrouw naar het werk op zijn motorfiets. Hij werd door onbekenden op een andere motorfiets onderschept en ter plaatse neergeschoten, onder de ogen van zijn vrouw die erin slaagde te ontvluchten. Julio Galeano was een vroeger lid van SINTRAEMCALI (de vakbond van de gemeentewerklieden van Cali) en hij had, samen met zijn vrouw, actief deelgenomen aan de 36 dagen durende bezetting van het Gemeentelijk Administratief Centrum die de vakbond georganiseerd had tussen 25 december 2001 en 31 januari 2002. Gedurende de bezetting van de gemeentelijke gebouwen, hadden zowel het Colombiaanse leger als de paramilitaire groep AUC (Autodefensas Unidas de Colombia) de vakbondsmilitanten van SINTRAEMCALI ervan beschuldigd dat ze sympathiseerden met de guerrilla. Vanaf dat ogenblik werden ze 'militaire doelwitten'. Op 18 februari lanceerde Amnesty International (AI) een dringende actie ten gunste van de echtgenote van Julio Galeano, Viviana Maria Villamil, en hun drie kinderen...

Het geval van Julio Galeano is jammer genoeg geen uitzondering in Colombia. Van 1990 tot juli 2002, werden daar meer dan duizend vakbondsmilitanten vermoord. Dit is het trieste record, erkend in een officieel rapport

gepubliceerd door het bureau 'Defensor del Pueblo' (mensenrechtenbemiddelaar), de officiële instantie van de Colombiaanse regering.

In het wespennest van Colombia zijn de burgers de belangrijkste slachtoffers van het militaire conflict waarin guerrilla tegenover leger en paramilitaire groepen staan: ongeveer 4 000 politieke moordaanslagen per jaar. De vakbondsmilitanten, die op een vreedzame manier strijden voor de verdediging van de arbeidersrechten, zijn de bevoorrechte slachtoffers van een hels raderwerk dat dicteert *"als je niet met mij bent, ben je met mijn vijanden"*. Omdat men ze beschuldigt van 'sympathie voor de guerrilla', worden ze meestal uit de weg geruimd door leden van paramilitaire groepen die de steun hebben van het leger. Alle vakbonden en alle streken worden getroffen. De inventarisering van de 'dringende acties' die AI lanceerde ten gunste van bedreigde vakbondsmilitanten tussen december 2001 en december 2002, maakt het ons mogelijk onder andere te vermelden: de vakbonden voor de bouw, petroleum, voeding, elektriciteit, openbare diensten, onderwijs, gezondheid, chemische nijverheid... Hoewel geen enkele sector gespaard bleef, vermelden we toch twee takken die bijzonder getroffen werden: tussen 1986 en 2002 werden 507 leden van de FECODE (Federación Colombiana de Educadores – Colombiaanse Onderwijsvakbond) ver-

Manifestatie voor vrede en sociale gerechtigheid in Colombia

moord, 1.945 leden werden bedreigd en ongeveer 700 leden werden het slachtoffer van gedwongen overplaatsingen. Wat de USO betreft (Union Sindical Obrera – arbeidersbond van de petroleumsector): tussen 1988 en 2002 betreurt ze 80 moorden, 32 gewonden in aanslagen, 2 vermisten en meer dan 400 personen die verplicht werden hun stad te verlaten door bedreigingen aan hun adres.

Het jaar 2001 was bijzonder tragisch voor de Colombiaanse vakbondsmilitanten: volgens de cijfers van het jaarlijks rapport van de IVVV (Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen) verloren 185 personen het leven wegens hun vakbondsactiviteiten. Ten opzichte van het voorgaande jaar is dit een verhoging van de moord-aanslagen met 27%.

Zijn deze overtredingen het onderwerp geweest van juridische vervolgingen? Volgens de officiële informatie van 'Fiscalía General de la Nación' (Procureur Generaal, belast met het leiden van het vooronderzoek van rechtszaken en het instellen van een vervolging) stonden in juni 2002 783 enquêtes open 561 daarvan bevonden zich nog 'in de fase van voorafgaand onderzoek'. 41 andere bevonden zich in de fase van vooronderzoek en 13 waren in proces. Wat de vonnissen betreft, hadden de rechtbanken op dat ogenblik 6 veroordelingen en 5 ontslagen van rechtsvervolging uitgesproken. Meer dan duizend moorden en 6 veroordelingen... Volgens AI is de klaarblijkelijke straffeloosheid die heerst in Colombia één van de belangrijkste factoren die bijdragen tot het voortduren van de mensenrechtenschendingen. In het laatste jaarverslag rapporteert AI in verband met de situatie van straffeloosheid: *"De afdeling van Fiscalía die belast is met de mensenrechten heeft belangrijke vorderingen gerealiseerd in verschillende zaken die een ruime media-aandacht kregen, maar deze vooruitgang behield een uitzonderlijk karakter. Talrijke bevelen tot in hechtenis neming werden niet uitgevoerd en men heeft geen enkele doeltreffende maatregel genomen om de paramilitaire leiders op nationaal niveau aan te houden. In gevallen waar vooruitgang was, werden deze vorderingen op losse schroeven gezet door bedreiging, moord en betwistbare gerechtelijke uitspraken."*

PRESIDENT URIBE EN HET CONCEPT VAN 'DEMOCRATISCHE VEILIGHEID'

De dissident van de liberale partij Alvaro Uribe profiteert van het mislukken van het vredesoverleg tussen de rege-

ring Pastrana en de FARC-guerrilla (de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia – de belangrijkste guerrilla-groep van het land) en van de ontmoediging van de bevolking door het geweld dat niemand spaart. Hij wint de verkiezingen van mei 2002 want hij belooft 'democratische veiligheid voor allen.

Toen Amnesty International hem destijds ondervroeg, omdat ze bezorgd waren over een programma dat 'veiligheid' brengt in het land - de eerste voorwaarde voor vrede, democratie en gerechtigheid, beweerde de heer Uribe geruststellend: *"De veiligheid moet gewaarborgd zijn voor iedereen. Ze beoogt het beschermen van de verdediger van de mensenrechten, de vakbondsmilitant, de onderwijzer, de journalist, de zakenman die niet wil dat men hem ontvoert, en de boer die niet van woonplaats wil veranderen..."*

Acht maanden nadat president Uribe en zijn regering hun functies opnamen, is de balans streng. Het geweld blijft alomtegenwoordig: guerrilla, paramilitairen en Colombiaans leger blijven onderling oorlog voeren onder de ogen van een onthutste en uitgeputte burgerbevolking. Alle maatregelen die de regering Uribe genomen heeft sinds augustus laatstleden gaan dezelfde richting uit: beperking van rechten en vrijheden, controle van de burgerbevolking, militarisering van de maatschappij. Op die manier heeft de staat van 'binnenlandse opschudding' het mogelijk gemaakt uitgebreide zones te scheppen van 'rehabilitatie en versterking' waar het leger, dat beschikt over juridische macht, heer en meester is en waar controles, pesterijen en ongerechtvaardigde aanhoudingen van 'verdachte personen' meestal gebeuren zonder de hinderlijke aanwezigheid van nationale of internationale organisaties die de mensenrechten verdedigen...

Het lot van de vakbondsmilitanten is gedurende deze periode niet verbeterd: in de laatste maanden van het jaar is AI verschillende dringende acties gestart ten gunste van de vakbondsmilitanten die bedreigd of aangevallen werden door paramilitaire groepen...

Eind februari veroordeelt het departement voor de mensenrechten van de USO, de vakbond voor de petroleumsector, in een persmededeling 'de willekeurige tussenkomst op 21 februari van het leger in de raffinaderij-installaties van ECOPETROL (staatsbedrijf van de petroleumsector)' en dit 'op uitdrukkelijk verzoek van de ondernemingsdirectie'. Balans: tien gewonden en negen personen aangehouden.

IEDEREEN IS VERANTWOORDELIJK.

DE MULTINATIONALS ONDER TOEZICHT.

Zoals elders houdt men in Colombia de staat, die het monopolie heeft van de rechtelijke macht, meestal verantwoordelijk voor de schending van de mensenrechten waarvan de bevolking het slachtoffer is. Nochtans is de staat niet 'de enige verantwoordelijke'. Als de guerrilla-troepen bijvoorbeeld vechten in naam van een aantal principes, maar door hun activiteit niet alleen die principes maar het meest elementaire mensenrecht schenden en daardoor de crisis van de mensenrechten verergeren, moet men ook hen verantwoordelijk houden. Einde 2002 schreef AI een 'open brief aan het FARC' (de Revolutionaire Strijdkrachten van Colombia, de belangrijkste guerillagroep van het land) om hun te bevelen de internationale mensenrechten te respecteren.

Tenslotte is het onontbeerlijk om ook te spreken over de verantwoordelijkheid van de ondernemingen, en vooral dan van de grote multinationals. In een toespraak van 21 november 2002 verklaarde Sir Geoffrey Chandler, stichter van de 'groep ondernemingen' van AI-Verenigd Koninkrijk en voormalig hoog verantwoordelijke van Shell: *"Het meest typerende fenomeen voor de wereld na de koude oorlog is de ontwikkeling van de aanwezigheid en de invloed van de multinationals. Maar voordelen produceren 'zijdelingse schade' en vaak dragen de ondernemingen bij tot het verergeren van conflicten en schendingen van de mensenrechten. Vandaag moeten ze hun verantwoordelijkheid opnemen..."*

Sedert verschillende jaren staat inderdaad de verantwoordelijkheid van de ondernemingen (en vooral van de multinationals) ter discussie, is het niet bij de directe schending van de mensenrechten, dan toch ten minste bij de nauwe banden die ze zouden onderhouden met officiële instanties (leger) of niet-officiële instanties (paramilitaire groepen) die belast zijn met het 'handhaven van de orde'. Op deze manier bijvoorbeeld, werden Shell en Chevron direct aangevallen bij de repressie van de arbeiders in hun onderneming in Nigeria in juli en augustus 2002. In Colombia zelf werd Coca-Cola voor justitie beschuldigd door de arbeiders van de onderneming, en sedert 1997 waarschuwt Amnesty International British Petroleum (BP) voor het gevaar *"de crisis van de mensenrechten te verergeren door te beginnen met programma's voor militaire vorming van hun veiligheidspersoneel..."*

In januari 1999 nam het Europese Parlement een resolutie aan die het voorbereiden van een 'vrijwillige gedragscode' voorstelde. Om de verantwoordelijkheid van de ondernemingen in te zetten, heeft de secretaris-generaal van de Verenigde Naties daarna in 2000 'Global Compact' gelanceerd, een initiatief dat erop gericht was de multinationals ervan te overtuigen zich te verbinden tot het respecteren van een aantal universele principes in verband met het beschermen van de arbeidsrechten, het milieu en de mensenrechten. Als deze ondernemingen instemden met 'Global Compact', zouden ze zich ertoe verbinden de mensenrechten te steunen en te respecteren in hun invloedssfeer, en niet betrokken te raken bij misbruiken of schendingen van deze rechten. Tot op heden zouden 600 ondernemingen zich verbonden hebben tot dit initiatief dat ook de steun heeft van Amnesty International. Het vrijwillige karakter brengt echter de beperkingen ervan naar voren, en AI vindt tegenwoordig dat men veel verder moet gaan. Op het 'Economisch Forum in Davos', in januari laatstleden, verklaarde Irène Khan, secretaris-generaal van Amnesty International: *"Natuurlijk zouden de ondernemingen willen dat men erop vertrouwt dat hun vrijwillig engagement volstaat. Maar er was geweld nodig en een sterke mobilisatie rond de oliepijpleidingen en de petroleuminstallaties in Nigeria, Colombia of Indonesië opdat de petroleumnijverheid van de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en nu van Noorwegen en Nederland de vrijwillige principes in verband met toevlucht tot veiligheidstroepen in de petroleum-sector zouden aannemen... Amnesty vindt dus dat de vrijwillige codes belangrijk zijn, maar... ze zijn niet voldoende. Aan zelfregeling moet men juridische verantwoordelijkheid toevoegen..."*

In 2002, heeft een subcommissie van de VN een project uitgewerkt voor 'normen voor de verantwoordelijkheid van multinationals en andere in verband met de mensenrechten.' Het wel of niet dwingende karakter ervan was de inzet van het debat. De weg die moet leiden tot een doeltreffende en dwingende verantwoordelijkheidszin van de multinationals tegenover de schending van de mensenrechten is zeker nog lang. Maar omdat men het principe reeds erkent, is het debat vandaag onomkeerbaar.

Claudio Guthmann

**Amnesty International Franstalig België,
Coördinatie voor Colombia.**

Straffeloosheid en onderaanneming: welke verbanden?

1 Welke verbanden zijn er tussen de mechanismen van onderaanneming en het feit dat de bedrijven kunnen ontsnappen aan de toepassing van wetten of collectieve overeenkomsten?

Paul Binje: (Voorzitter van de provinciale afdeling Brabant van de Centrale der Metaalindustrie van België)

We moeten eerst het onderscheid maken tussen drie soorten onderaanneming:

a. Onderaanneming binnen een bedrijf

Dit zijn diensten die vroeger geleverd werden door het bedrijf zelf en die het in onderaanneming gegeven heeft aan de minst biedende, bijvoorbeeld: de kantine, de schoonmaak, de bewaking, het onderhoud, enz.

Reeds hier is de doelstelling, onder het mom zich toe te spitsen op zijn hoofddoelstelling ('het hart van de onderneming'), het realiseren van besparingen door hele delen van de onderneming door te geven aan anderen die afhangen van andere paritaire commissies, die minder hoge arbeidsvoorwaarden en bezoldigingen hebben...

b. Onderaanneming buiten het bedrijf

Het is de onderneming zelf die 'delen' van haar productie in onderaanneming geeft. Bijvoorbeeld: Volkswagen-Brussel die het maken van autozetels, binnenbekleding van deuren, bumpers, enz. uitbesteedt en die voortdurend studies maakt van schaalvoordelen. Binnenkort zal de hele logistiek (\pm 600 personen) geïntegreerd worden.

c. Laatste stap van onderaanneming

Hierbij gaat het geheel van de productie-eenheid 'buiten-huis', naar Singapore of elders. Het moederbedrijf houdt in ons land alleen het commercialiseren van de producten en soms de onderzoek en ontwikkeling. We denken hierbij aan heel wat voorbeelden: Philips, Renault-Vilvoorde, Arcelor, SABCA Brussel.

De straffeloosheid van de multinationals is meer ongehoord in deze laatste fase van onderaanneming dan in de twee andere. Vaak zijn deze twee slechts tussenstappen.

Christian Bouchat (Gewestelijk Secretaris van de Centrale Voeding - Horeca - Diensten, afdeling Brussel)

Men richt zich meestal op de situatie van de grote multi-

nationalen, omdat het een relatief gemakkelijke discussie is: men legt het verband met iets enorms met ver verwijderde directies, met een zekere vorm van samenzwering die doet denken dat men geen greep heeft op de onduidelijke doelstellingen van de beslissingen. In werkelijkheid geldt dit niet voor alle multinationals: sommige kunnen delocaliseren, anderen niet. Ik neem het voorbeeld van de groep ACCOR (een hotelketen): ze kunnen het hotel Sofitel dat zich in het centrum van Brussel bevindt niet verhuizen... Dit hotel zal dus altijd in Brussel blijven.

Er bestaat een verband met onderaanneming: deze geeft de voordelen van een delocalisatie... maar zonder zich te verplaatsen! Is het beter werknemer te zijn van een multinational (met het risico van een mogelijke delocalisatie) of werknemer van een onderaannemer (zonder het risico van delocalisatie)? Op het eerste zicht kan de tweede oplossing gunstiger lijken. Maar wat constateren we? Dat de werknemer van een grote multinational die slachtoffer is van een herstructurering of delocalisatie zal kunnen genieten van bijkomende voordelen naast die voorzien door de wet: een sociaal plan, onderhandelingen, informatie. De multinational behoudt zijn uitzonderlijke macht, maar de situatie van de werknemer is meer benijdenswaardig dan die van de slachtoffers van een faillissement. Een veelvoorkomend voorbeeld: de werknemer van een schoonmaakbedrijf in onderaanneming (zonder sociale zetel noch patrimonium) zal zich bij een faillissement in een zeer netelige positie bevinden. Ondanks dit alles ergert men zich meer aan de situatie van werknemers van delocaliserende multinationals, dan aan die van andere werknemers.

Jean-Claude Crop (Algemeen Secretaris van de Algemene Centrale der Openbare Diensten regio Brussel):

Onderaanneming in openbare diensten bestaat. Deze bevestiging kan u verbazen maar zij is reëel. Als de verschillende ministers zich het hoofd breken om het kader van de administraties niet aan te vullen, als ze statutair personeel vervangen door contractuelen of door gesubsidieerde contractuelen (GECO), doen ze aan onderaanneming. De doelstelling is besparingen, maar ook het veranderen van paritaire commissie voor een categorie van het personeel dat in dezelfde onderneming werkt. Voor de open-

Manifestatie van 12 maart 2003 in Luik tegen de geplande sluiting van Arcelor. De metaalnijverheid wordt geconfronteerd met onderaanneming. Dit brengt slechte en gevaarlijke werkomstandigheden met zich mee.

bare diensten is de paritaire commissie het statuut van de ambtenaren.

Dit contractueel personeel staat zwakker, is gemakkelijker te beïnvloeden en afhankelijker van de overheid. Als men weet dat zij tegenwoordig $\pm 40\%$ uitmaakt van het totale personeel, is het de natuur zelf van de openbare dienst die op losse schroeven staat.

2 Wat stellen de vakbondsorganisaties voor om te strijden tegen deze vorm van straffeloosheid van de bedrijven?

Paul Binje: We hebben maar heel weinig greep op deze beslissingen. Men denkt de wereldstrategieën uit in beslissingcentra zonder ook maar enigszins rekening te houden met de sociale consequenties voor de werknemers die de producten gemaakt hebben die men nu ergens anders wil gaan produceren.

De antwoorden van de vakbonden moet men uitwerken op hetzelfde niveau als de multinationals: op wereldniveau. Vandaar de grote betekenis van de vakbondsorganisaties op Europees en op wereldniveau, ondernemingsraden op Europees en binnenkort in navolging van de groep V.W., op wereldniveau.

Het A.B.V.V. van Brussel (hoofdstad van Europa) is het aan zichzelf verplicht te investeren in deze contacten tussen vakbondsorganisaties op wereldniveau.

Men moet ook investeren in het zoeken naar een minimale sociale basis die gemeenschappelijk is voor de ondernemingen op Europees en, daarna, op wereldniveau, zodat de multinationals de werknemers van de 'arme' landen niet meer uit kunnen spelen tegenover de

werknemers van de 'rijke' landen.

Het afschaffen van kinderarbeid, het reglementeren van de veiligheid, het eisen van degelijke werkvoorwaarden en een fatsoenlijke bezoldiging voor alle werknemers van de wereld, dit alles is reeds de straffeloosheid van de multinationals tegenwerken. Vechten opdat de werknemers van de onderaanneming, hetzij binnen de onderneming hetzij erbuiten, vergelijkbare arbeidsvoorwaarden en een vergelijkbare bezoldiging zouden hebben als de werknemers van het 'moederbedrijf' is natuurlijk in de goede richting gaan, die van een gemeenschappelijke basis voor alle werknemers, hier en elders.

Bij ons andere situaties aanvaardt, is zwijgen over wat elders gebeurt!

Jean-Claude Crop: We gaan in dezelfde richting als Paul Binje, maar als de staat zelf een onderneming wordt die niet van straffeloosheid wordt het een moeilijker antwoord. Laten we er ons eenvoudigweg van bewust zijn dat, als we ons blijven verzetten in een maatschappij van het Angelsaksische type, de staat meer en meer zonder geld komt, waardoor het hele sociale model dat we momenteel kennen bij elke nieuwe vooruitgang van het Angelsaksische model geamputeerd wordt. De politieke verkozenen zullen uiteindelijk alleen nog ellende moeten beheren. Dit verdient een debat!

Christian Bouchat: Persoonlijk pleit ik voor een grondig debat over de rol van de staat. Men denkt dat de politiek van belastingvermindering goed is. Maar men moet ook weten dat regelen geld kost. De voortdurende inflatie van belastingen maakt het respecteren van de sociale minima, de collectieve overeenkomsten, ... onmogelijk. Als de sociale inspectie de middelen zou hebben om tussen te komen en dit ook doen, zullen de prijzen verhogen, de BTW op deze prijzen zal geïnd worden, de bijdragen voor sociale zekerheid zullen geïnd worden... Wat vandaag niet het geval is. Op termijn is alle voordeel voor het budget van de staat. Concreet is mijn centrale een inventaris aan het maken van alle hotels met alle schoonmaakbedrijven die er werken. De hotelsector wordt momenteel in kaart gebracht met algemene inlichtingen over het beheer van hun 'human resources'. Het doel is de lancering van een website met informatie over het hotelbeleid: een 'samenlevingsvriendelijk' hotel dat de wetten respecteert, of een hotel waar de rendabiliteit het haalt boven om het even welke ethische of wettelijke overweging.

Het gezicht van de globalisering

Waarom vakbonden en boerenbewegingen elkaar moeten vinden

Mbaye Gueye is een Senegalese jongen van 17, wat zwakjes én levenslustig, wanneer ik hem bij het filmen van de televisiereportage 'Het gezicht van de honger' leer kennen. Drie maanden later zou ik hem opnieuw ontmoeten maar... twee dagen tevoren is hij overleden. Mbaye heeft al héél lang geneesmiddelen nodig, de familie koopt die ook, voor zowat 60 euro. Maar dan is het geld op, en dus sterft de jongen... één van de vijfendertigduizend jongeren en kinderen die dezelfde dag omkomen door ondervoeding en daarmee samenhangende ziekten, door een gebrek aan inkomen dus.

Hier is globalisering aan het werk. Waar Mbaye leefde, verdienen de mensen hun brood met het verbouwen van aardnoten –apenootjes– voor de wereldmarkt, vooral voor de productie van aardnotenolie. Maar de prijzen dalen, de opbrengsten van hun gronden zijn meer dan gehalveerd in dertig jaar tijd en een devaluatie van vijftig procent maakt het leven veel duurder omdat vele levensnoodzakelijke goederen uit het buitenland komen. Nog is dit niet alle ellende. Eind 2001 wordt het overheidsbedrijf dat de meeste aardnoten aankoopt geprivatiseerd, onder druk van het Internationaal Monetair Fonds. Dat nieuwbakken privé-bedrijf wil ineens nog maar de helft kopen van wat was aangekondigd vóór de Senegalese boeren en boerinnen beslisten om aardnoten te planten. Zo stuikt hun inkomen verder ineen, hele bergen aardnoten blijven liggen, onverkocht. Het volgende jaar brengt opnieuw een ramp, door droogte mislukt de oogst bijna volledig. Het platteland, door de overheid in de steek gelaten, beleeft ongeziene armoede.

En misschien vraagt u zich af waarom ze dan geen graan verbouwen, voor zichzelf en voor de lokale markt? Dat doen ze ook, ze verbouwen gierst, maar daar valt al evenmin menswaardig van te leven. In de steden eet bijna iedereen Frans brood, gemaakt van vooral uit Europa ingevoerde tarwe. En tarwe groeit daar niet eens. Het is die gesubsidieerde tarwe die hun markt inpikt én die de prijs van het weinige graan dat ze kunnen verkopen nog

verder de dieperik injaagt. Want wij in de rijke landen beschermen –grotendeels terecht– onze landbouw en onze voedselproductie maar dat is net wat zij niet kunnen én niet mogen, en waar hun politici niet van wakker liggen. Laten we zeker niet vergeten dat van de achthonderd miljoen ondervoede mensen op onze aarde zeshonderd miljoen zelf boeren zijn, en vooral boerinnen.

En vergeet evenmin –dit gaat over globalisering– dat de graanprijzen tot stand komen op de wereldmarkt. In de jongste vijftig jaar daalden die prijzen met twee derden. Wat is het verband tussen deze twee fenomenen? Wel, arme landbouwers zijn zo arm dat ze eenvoudigweg niet kunnen investeren om meer te produceren. Wanneer de prijs van hun product terugvalt op één derde, dan verdienen ze dus alleen al daarom drie keer minder. En wanneer erosie, of droogte, of gebrek aan zaaigoed, mest, trekdiere of werktuigen, hun schaarse opbrengsten nog verminderen, dan jaagt dat hun inkomen nog verder naar beneden. Wie dan durft vertellen dat de oplossing voor de ruim één miljard arme boeren en boerinnen is dat ze op de wereldmarkt beter moeten kunnen concurreren, die dwaalt. Je kan hen niet laten concurreren met de enkele tientallen miljoenen boeren die over de meeste en de beste gronden beschikken, over een tractor en andere machines, over de beste zaden, over mest, over

Arbeid wereldwijd: één strijd!

De Beweging van Landloze Boeren (MST) is de grootste boerenbeweging in Latijns-Amerika (foto Sebastião Salgado)

krediet, zelfs over subsidies, allemaal zaken die zij niet hebben. Dat is alsof je een voetbalwedstrijd zou laten spelen tussen het wereldelftal van Real Madrid en een duiveltjesploeg uit jouw eigen gemeente, dat is geen eerlijke wedstrijd.

DE GLOBELISERING VAN HET WERK

Waar wij filmden, in een land waar de wereldmarkt vrij spel kreeg en dat lang niet het armste is van Afrika, bestempelen de mensen hun goed boerende grootouders als rijke mensen : die hadden genoeg te eten, zij konden hun kinderen naar school sturen want er waren scholen en ze konden het schoolgeld betalen, een dokter vinden wanneer nodig was niet meteen een probleem en ook daarvoor verdienden ze genoeg, kortom, zij hadden een goed leven. Maar nu zijn scholen, gezondheidsvoorzieningen en infrastructuur om de landbouw te ondersteunen in belangrijke mate verdwenen... ja, inderdaad, onder andere wegens de door het IMF opgedrongen politiek van de jongste decennia.

Dus hoeft het niet te verbazen dat vele Senegalezen nog amper een kwart of minder verdienen van wat hun ouders en grootouders dertig of veertig jaar geleden verdienden, dat het almaar achteruit gaat met hun voeding,

met hun gezondheid, met hun onderwijs. Wij kunnen ons dat heel moeilijk voorstellen, maar de mensen op het platteland zien hun inkomens voortdurend verder ineensinken.

Dat is de reden waarom zoveel mensen naar de grote steden in de arme landen trekken. Zo telde de Senegalese hoofdstad Dakar honderdduizend inwoners na de Tweede Wereldoorlog, een halve eeuw later is dat aangegroeid tot tweeëneenhalf à drie miljoen inwoners, en Dakar is lang niet de snelst groeiende stad ter wereld. Die migranten van het platteland zoeken werk, ze zoeken een inkomen. Maar heel dikwijls zullen ze dit niet vinden. Want in veel van die steden kwijnt de industrie en sluiten fabrieken, er is desindustrialisering. Dan is er natuurlijk ook minder nood aan diensten voor die industrie, en ook overheden, scholen, klinieken – denk aan de IMF-besparingen – hebben minder volk nodig. Enkel de zogenaamde informele sector van allerlei ateliertjes, klusjesmensen en straatverkopers, soms bijna wandelende supermarkten, groeit sterk. Maar het is vrijwel ondoenbaar om een leefbaar inkomen te verdienen wanneer je sigaretten moet verkopen, stuk per stuk.

Er is trouwens nog een grote schaduwzijde aan deze invasie van arbeid in de steden. Die nieuwe werknemers komen er in concurrentie met de stedelijke werknemers en dat stuwt de inkomens naar beneden. Wanneer vakbondsmensen zich afvragen vanwaar die voortdurende, neerwaartse druk op de lonen komt, dan schuilt hier het antwoord? De minimumlonen in de steden zijn iets hoger dan het inkomen van de armste boeren, dat trekt hen naar de stad. Wanneer nu de koopkracht van de armste boeren blijft dalen, zijn ze bereid om voor nog minder geld in de stad te gaan werken en zullen dus ook daar de minimumlonen dalen. De regel is dus eigenlijk dat de minimuminkomens van de armste boeren op het platteland het minimumloon bepalen van de werknemers in de stad. Voor wie denkt dat stad en platteland los van elkaar te zien zijn, dat is niet zo, uiteindelijk is het voor hen samen uit, samen thuis. De stad kan het zich niet veroorloven om het platteland langdurig te verwaarlozen.

Alleen een welvarend platteland kan zulke neerwaartse spiraal vermijden en bijdragen tot de welvaart van wie in de stad aan de kost moet komen, én omdat de druk op de lonen vermindert én omdat het platteland een afzetmarkt vormt voor de producten en diensten van stad en industrie. Zo wordt zonneklaar dat wereldwijd landbouwers en werknemers meer gelijklopende dan tegengestelde belangen hebben. Wie blijft steken in de redenering dat het voedsel niet goedkoop genoeg kan zijn voor de stedelingen en de boeren dus minder moeten verdienen, is blind voor de welvaartsverhoging die een vruchtbare wisselwerking tussen stad en platteland voortbrengt. Eigenlijk is dit een pleidooi voor een mondiale alliantie tussen vakbonden en boerenbewegingen. Alleen zo valt de sociale nachtmerrie te vermijden van crashende inkomens op het platteland wereldwijd en dalende lonen in de steden, van verdwijnende afzetmarkten en wegwijnende economieën, van berooide overheden en ingestorte publieke voorzieningen als onderwijs, gezondheidszorg of openbaar vervoer. Als die twee bewegingen –die allebei werkende mensen verzamelen– dan nog de

Actievoerders aller landen, verenigt U

brug kunnen slaan naar vooral de milieubewegingen, kan er eindelijk werk gemaakt worden van een wereld en een economie die veel duurzamer, veel socialer en veel democratischer is dan de huidige.

Dirk Barrez

VRT-journalist en schrijver van o.a.

**'De antwoorden van het antiglobalisme' en
'Ik wil niet sterven aan de twintigste eeuw'**

U kan inschrijven op zijn gratis globaliseringbrief via www.stichtingglobalsociety.org. Wil u reageren en meedenken? Dat kan ook, op het forum van diezelfde website.

Boek:

Wanneer een sociaal Europa? Een analyse van Georges Debunne

Als voorstander van Europa vanaf het eerste uur, heeft Georges Debunne sedert de voorbereiding van het Verdrag van Rome in 1958 niet opgehouden het sociaal tekort van de Europese constructie te veroordelen. Samen met andere grote Italiaanse, Luxemburgse, Nederlandse, Franse en Duitse vakbondsleden heeft hij in zijn hoedanigheid van Voorzitter van het ACOD (1949-1968) en van Algemeen Secretaris van het ABVV (1968-1982) een syndicale tegenmacht opgebouwd. Als Voorzitter van het Europees Vakverbond (1982-1985) en later van FERPA (de afdeling van het EVV die de belangen van de gepensioneerd en senioren behartigt) (1988-2001), heeft hij frontaal weerstand geboden aan de vernielingstactieken van de sociale verworvenheden.

In dit boek onthult hij hoe de Europese instellingen geprobeerd hebben de Europese vakbondsorganisatie te veranderen in een 'drijfriem voor de kapitalistische belangen'.

In een periode waarin men een Europese grondwet opstelt, heeft hij zes eisen sine qua non en een methode van 'barrières voor bescherming' om de armoedespiraal te stoppen en een ziekelijke concurrentie te vermijden tussen de werknemers en de werklozen van de 25 lidstaten van de uitgebreide Europese Unie.

“De oorlog, de dictatuur, het racisme verbannen en een waardig bestaan verzekeren van de wieg tot het graf, dat waren en zijn nog steeds de fundamentele doelstellingen van een generatie socialistische vakbondsleden die de wreedheden van de oorlog meegemaakt hadden, de onmenselijke behandelingen van de concentratiekampen, de angst, de ellende en de vernedering bij gebrek aan vrijheid.

Deze vakbondsleden, waartoe ook ik behoor, werden voorvechters en verdedigers van de Europese integratie en met deze overtuiging hebben we in 1973 het Europees Vakverbond (EVV) opgericht.

Deze generatie van grootouders van vandaag is bang voor het lot dat hun kleinkinderen te wachten staat.

We moeten deze wedloop naar de afgrond stopzetten, een wedloop die aangevoerd wordt door het kapitalisme bij afwezigheid van een voldoende politieke en syndicale weerstand van Europees Links. Het moment is gekomen dat we NEEN moeten zeggen tegen deze opperheerschappij van het kapitaal, dat we de doelstellingen moeten vastleggen en actie ondernemen om eindelijk een democratische en sociale Europese Unie te realiseren die gegrondest is op de fundamentele burgerlijke, economische en sociale rechten...”

‘Wanneer een sociaal Europa?’, te verschijnen in 2003

